

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA**

Jūratės Štreimikytės,
neakivaizdinio skyriaus IV kurso
studentės

MAGISTRO DARBAS

KONTRABANDOS SUDĖTIES ANALIZĖ

CONTRABAND STRUCTURE ANALYSIS

Vadovas: lekt. Juozapas Nocius

Recenzentas: asist. Rita Aliukonienė

Vilnius 2007

TURINYS

Ižanga.....	2
1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raida.....	5
2. Kontrabandos sudėties elementai:.....	12
2.1. Objektas ir dalykas.....	13
2.2. Objektyvieji požymiai.....	19
2.3. Subjektas.....	25
2.4. Subjektyvieji požymiai.....	30
3. Kontrabandą kvalifikuojantys požymiai.....	32
4. Kontrabandos atskyrimas nuo kontrabandos - administracinio teisės pažeidimo.....	41
5. Kontrabandos baudžiamumo ypatumai kitų valstybių įstatimuose.....	47
Išvados.....	51
Santrauka.....	53
Summary.....	54
Panaudotų šaltinių sąrašas.....	56

IŽANGA

Kontrabanda kaip reiškinys egzistuoja nuo pat valstybių ir jų sienų atsiradimo. Visos valstybės su šiuo reiškiniu kovoja, kovos būdai, priemonės ir bausmės priklauso ir kinta kartu su valstybių politinių ir ekonominių santykių vystymusi ir kaita.

Terminas „kontrabanda“ kilęs iš italų kalbos žodžio „contrabbando“ – „contra“ – prieš, „bando“ – vyriausybės įsakas¹. Taigi šios veikos esmė – veikimas nepaisant taisyklių, tačiau toks kontrabandos apibūdinimas būtų labai bendras. Todėl terminas „kontrabanda“ visame pasaulyje po truputį prigijo kaip specifinis terminas, apibūdinantis veikas, kuriomis dėl vienokių ar kitokių tikslų siekiama išvengti valstybių nustatytų muitinių kontrolės taisyklių

Teisinėje literatūroje ir praktikoje kontrabanda vadinama nusikaltimas arba administracinis nusižengimas, susijęs su neteisėtu prekių (ar kitų daiktų) gabenimu per valstybės sieną ir kaip teisės pažeidimas, yra žinoma visose valstybėse.

Kontrabanda iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo buvo ne labai aktualus klausimas, nes sovietinė geležinė politinė uždanga suponavo griežtą sienų apsaugą ir kontrolę. Atkūrus nepriklausomybę ir Lietuvai pradėjus kontroliuoti savo teritoriją, ši nusikalstama veika tapo aktuali. Dėl kainų skirtumo ir prekių trūkumo į Lietuvą ir iš jos nelegaliai stengiamasi įvežti ir išvežti alkoholinius gėrimus, cigaretes, metalus bei įvairias kitas prekes. Šiems tikslams Lietuva dažnai panaudojama ir kaip tranzitinė šalis.

Lietuvai įstojus Europos Sąjungą, sienos su Baltarusija ir Rusijos Federacija (Kaliningrado sritis) tapo išorinės Europos Sąjungos sienos. Sienos su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis tapo vidinės. Prekės, patekusios į Europos Sąjungą, jos viduje gali judėti daug laisviau, gabenant prekes per vidines Europos Sąjungos sienas nebeliko pareigos jas pateikti muitinės kontrolei. Todėl išorinę Europos Sąjungos sieną administruojančioms valstybėms greta kitų saugumo klausimų, vienas iš svarbiausių uždavinių yra užtikrinti savo valstybės bei visų kitų Europos Sąjungos sandraugai priklausančių valstybių sienų ekonominį saugumą. Tai skatina Lietuvą kurti ir tobulinti savo teisinę sistemą, institucijas, naujus įstatymus bei poįstatyminius teisės aktus. Juose akivaizdžiai kinta ir požiūris į kontrabandą.

Kontrabanda įvežamos ir išvežamos prekės neigiamai veikia ūkininkavimo tvarką, daro žalą valstybės finansams, kelia pavojų visuomenės saugumui.

Kontrabanda gali būti nusikaltimas ir administracinis nusižengimas. Baudžiamąją atsakomybę apibrėžia Lietuvos Respublikos BK (toliau BK) 199 straipsnis, o administracinę - Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau ATPK) 210 straipsnis.

¹ Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 1999. P. 660.

Informatikos ir ryšių departamento duomenimis, įsigaliojus 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu patvirtintam BK, t.y. nuo 2003 m. gegužės mėn. 1 d. iki gruodžio mėn. Lietuvos Respublikoje užregistruota 72 kontrabandos nusikaltimai, 2004 m. – 105 kontrabandos nusikaltimai, 2005 m. – 93 kontrabandos nusikaltimai. Tačiau kontrabandos nusikaltimai tampa vis intelektualiesni ir jų padaroma daug daugiau nei skelbia oficialūs duomenys. Gabenant prekes per tranzitinę šalį, klastojami dokumentai, patvirtinantys prekės šalies kilmę. Į Lietuvos Respublikos teritoriją prekės įvežamos kaip turinčios Europos Sąjungos šalies, kuriai netaikomi muitai, kilmės statusą. Iš trečiųjų šalių įvežamoms prekėms įforminamas apgaulingas reeksportas. Prekės, skirtos išvežti tranzitu į trečiąją šalį, neteisėtai iškraunamos Lietuvos Respublikoje.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti kontrabandos nusikaltimo sudėtį, apibūdinti kontrabandą kvalifikuojančius požymius, aptarti kontrabandos atskyrimo nuo kontrabandos - administracinio nusižengimo kriterijus.

Tiriant darbo objektą ir siekiant tikslo pasitelktas istorinis, sisteminės analizės bei lyginamasis mokslo tyrimo metodai. Istorinis metodas naudotas analizuojant įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raidą. Sisteminės analizės metodas naudotas analizuojant teisės normas, reglamentuojančias atsakomybę už kontrabandą bei aiškinant teisės aktus, reglamentuojančius prekių ar kitų daiktų gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Lyginamojo metodo pagalba aptarti kontrabandos baudžiamumo ypatumai kitų valstybių įstatymuose.

Rašant darbą remtasi įstatymais bei kitais teisės aktais. Muitinės veiklą reglamentuojančiu Europos Bendrijos muitinės kodeksu, Lietuvos Respublikos muitinės įstatymu, Lietuvos Respublikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymu ir kitais įstatymais. Taip pat šiuo metu prekių ar kitų daiktų įvežimo ir išvežimo tvarką reglamentuojančių norminių aktų nuostatomis, kaip Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai „Dėl ginklų ir šaudmenų gabenimo“, „Dėl strateginių prekių ir technologijų importo, tranzito ir eksporto kontrolės“, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymu „Dėl dviejų kanalų (žaliojo ir raudonojo) sistemos taikymo asmeninėms kelių transporto priemonėmis vykstančių keleivių gabenamų prekių muitiniam tikrinimui taisyklės“ bei kt.

Pasinaudota A.Abramavičiaus, G.Ivoškos, V.Piesliako, J.Misiūno bei kitų autorių darbais nusikaltimų ūkininkavimo tvarkai tema.

Naudotasi ir remtasi teismų praktika, o būtent: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijų nutartimis kontrabandos baudžiamosiose bylose, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegijos nutartimis kontrabandos administracinėse bylose.

Darbą sudaro įžanga, penkios dalys, išvados, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis, panaudotų šaltinių sąrašas. Pirmoje dalyje apibūdinta įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją

atsakomybę už kontrabandą, raida. Antroje, kuri suskirstyta į poskyrius, išanalizuoti kontrabandos sudėties elementai. Trečioje aptarti kontrabandą kvalifikuojantys požymiai. Ketvirtoje pateikti kriterijai, kuriais remiantis kontrabandos nusikaltimas atskiriamas nuo administracinio teisės pažeidimo. Penktoje apibūdinti kontrabandos baudžiamumo ypatumai kitų valstybių įstatymuose.

1. ĮSTATYMŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ BAUDŽIAMĄJĄ ATSAKOMYBĘ UŽ KONTRABANDĄ, RAIDA

Jau XIII a. vienas iš didžiausių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau LDK) uždavinių buvo valstybės ekonominių interesų gynimas ir apsaugojimas nuo nepageidaujamų prekių srautų, t.y. prekių gabenimo nesumokėjus rinkliavų ir muitų arba slapta apvažiuojant muitines keliais, tiltais, perkėlomis, neapmuitintų prekių pardavimo mugėse bei turguose ir pan.

Svarbiausiuose rašytiniuose LDK šaltiniuose buvo kalbama apie muitus, jų mokėjimo tvarką, bausmes už vengimą juos mokėti.

1529 m. Pirmojo Lietuvos Statuto pirmojo skyriaus „Apie valdovo asmenį“ 21 str. „Kas naujus muitus įvesdinėtų“ dėstoma: „Taip pat įsakome, kad nė vienas žmogus mūsų valstybėje – Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje – nedrįstų naujų muitų išgalvoti ar įvedinėti nei keliuose, nei miestuose, nei ant tiltų ar ant užtvankų bei vandenyse, nei turguose savo dvaruose, išskyrus, kurie nuo seno buvo įvesti ir turėtų tam mūsų pirmtakų, didžiųjų kunigaikščių arba mūsų raštus. Ir kas beišdrįstų nustatyti naujus muitus, tą dvarą, kuriame įvedė, praranda, ir atitenka mums, valdovui.“² 1566 m. Antrasis Lietuvos Statutas atleido bajorus nuo mokesčių vidaus muitinėse, o jų pastotės su namų apyvokos gaminiais ir maisto produktais atleistos nuo tiltų mokesčio. Bajorų teisė nemokėti jokių muitų buvo plačiausiai apibūdinta 1588 m. Trečiajame Lietuvos Statute. Bajorams buvo leista be jokių muitų gabenti sausumos ir vandens keliais savo javus ir miško gaminius, nemokėti turgų ir kitų mokesčių. Iš užsienio jie įsiveždavo reikalingų daiktų be muitų mokesčių. Jiems buvo leista parsigabenti be muitų savo reikalams prekių iš užsienio, svarbu, kad tik jos nebūtų skiriamos prekybai. Kaip įrodymą, kad prekės vežamos per sieną bajorų reikalams, reikėjo duoti priesaiką.

1840 m. liepos 7 d. Rusijoje priimtas įstatymas „Dėl Lietuvos Trečiojo Statuto panaikinimo ir bendrų Rusijos įstatymų įvedimo Lietuvoje“. Lietuvos bajorai neteko šiame statute nustatytų prekybos ir muitų privilegijų ir privalėjo laikytis 1819 m. Rusijos imperijos muitų statuto. Rusijos įstatymai detaliau reglamentavo atsakomybės priemonių taikymą už kontrabandos pažeidimus.

Rusijos muitų statuto 93 str. buvo numatytos baudos bei prekių konfiskavimas už neapmokestinamų prekių įvežimą jų nedeklaruojant, slapta gabenamas prekes bei už draudžiamų įvežti prekių įvežimą. Ypač griežtai – katorga ir fizinėmis bausmėmis buvo baudžiami pasienio sargybos ar muitinės tarnautojams jėga pasipriešinę žmonės. Neteisingas dokumentų užpildymas vežant prekes per Rusijos imperijos sieną nebuvo laikomas kontrabanda, tai buvo traktuojama kaip muitinės taisyklių pažeidimas.

² Valikonytė I., Lazutka S., Gudavičius E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.), Vilnius, 2001. P. 135.

1887 m. Rusijos muitinių kodekse buvo įtvirtina kontrabandos sąvoka, o būtent: prekių gabenimas ne per muitinę arba ir per muitinę, bet paslėpus jas nuo muitinės kontrolės. Kontrabandos gabenimas buvo baudžiamas: „kontrabandinių prekių atėmimu kartu su transporto priemonėmis; pinigine bauda su kontrabandinių prekių ir transporto priemonių atėmimu; kontrabanda ypač stambiu mastu: pinigine bauda su kontrabandinių prekių ir transporto priemonių atėmimu, iškeldinant asmenį 50 varstų nuo sausumos ir jūrų sienų arba įkalinant nuo 1 iki 5 m. kalėjime, arba pataisos namuose.“³

1918 m. vasario 16 d. atkūrus Lietuvos valstybingumą, pirmaisiais Nepriklausomybės metais dar tebevyko ginkluota kova, keitėsi valstybės teritorija, nelengvai formavosi kontrabandos kontrolės ir prevencijos sistema. 1924 m. buvo priimtas Muitinių įstatymas. Taikant atsakomybės priemones už kontrabandinių prekių gabenimą, galėjo būti paskirtas prekių konfiskavimas bei baudos, o jeigu „kontrabanda yra svaigieji vaistai – pinigine bauda ligi 10 000 litų ir kalėti paprastajame kalėjime arba abiem bausmėm kartu. Be to, nusikaltusysis netenka teisės gauti 1 metams sienai peržengti liudijimą.“⁴

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, jos teritorijoje ėmė galioti sąjunginiai įstatymai ir Sovietų Sąjungos bei sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai ir Valstybinių nusikaltimų nuostatai. 1940 m. lapkričio 6 d. įsaku Lietuvos teritorijoje laikinai buvo leista taikyti 1926 m. Rusijos Federacijos sąjunginių respublikų baudžiamąjį kodeksą (toliau RFSSR BK), kuris Lietuvos teritorijoje buvo taikomas iki 1961 m. rugsėjo 1 d.

Į 1926 m. RTFSR BK be pakeitimų buvo perrašytas straipsnis, reglamentavęs atsakomybę už kontrabandą iš 1922 m. RTFSR BK. Kontrabanda buvo priskirta prie „Kitų valstybinių nusikaltimų“, kuriais kėsiniama į pagrindinius valstybės interesus ūkininkavimo sferoje. 1926 m. RTFSR BK kontrabandai buvo skirti du straipsniai – 83 str. reglamentavo paprastą kontrabandą, o 59-9 str. – kvalifikuotą. Abiejų straipsnių dispozicijos buvo banketinės, todėl norint nustatyti yra kontrabanda ar ne, reikėjo naudotis įstatymais ir privalomais nutarimais, kurie reguliavo prekių ir vertybių vežimo per valstybės sieną tvarką.

Didelę reikšmę kontrabandos traktuotei turėjo TSRS Muitų kodeksas, kuris buvo priimtas 1928 m. gruodžio 19 d. Šio kodekso trečiasis skyrius buvo skirtas kontrabandai. Muitų kodekso 164 str. ir 165 str. buvo suformuluotas kontrabandos apibrėžimas, 166 str. apibrėžė kvalifikuotą kontrabandą.

1926 m. RTFSR BK paprasta kontrabanda buvo suprantama kaip neteisėtas krovinių gabenimas per sieną ne per muitines arba per jas, tačiau krovinius slepiant nuo muitinės kontrolės,

³ Malinauskaitė J., Šulija G., Šulija V. Kontrabanda. Kontrolė ir prevencija Lietuvoje, Vilnius, 2002. P. 18.

⁴ Ten pat. P. 20.

kontrabandinių prekių laikymas ir t.t. Kaip paprasta kontrabanda buvo kvalifikuojami ir paruošiamieji veiksmai kontrabandai.

Kvalifikuota kontrabanda buvo laikomas krovinių gabenimas ne per muitines, specialiai šiam tikslui naudojant pervežimo priemones, krovinių slėpimas specialiai įrengtose slėptuvėse, kontrabanda, padaryta ginkluotų asmenų, kontrabanda padaryta pareigūno, turinčio tiesioginį ryšį su muitinės darbu ir kt.

Kontrabandą reglamentuojantys įstatymai po 1928 m. Muitų kodekso priėmimo nesikeitė iki 1958 m. 1958 m. gruodžio 25 d. buvo priimtas įstatymas „Dėl TSRS ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindų patvirtinimo“. Šio įstatymo pagrindu TSRS Aukščiausioji Taryba priėmė įstatymą „Dėl baudžiamosios atsakomybės už valstybinius nusikaltimus“, šio įstatymo 15 str. buvo skirtas kontrabandai. Įstatymas išvardijo kontrabandos nusikaltimo požymius: stambus mastas, specialių saugyklų įrengimas, apgaulingas muitų ir kitokių dokumentų panaudojimas, grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda ir kt. Šie požymiai skyrėsi nuo kontrabandos požymių, išvardintų TSRS Muitų kodekso 166 str. Įstatyme nebuvo tokių kontrabandos požymių, kaip kontrabanda padaryta panaudojant specialias pervežimo priemones, kontrabanda, padaryta ginkluotų asmenų, pakartotinė kontrabanda, anuliuotų vertybinių popierių kontrabanda.

Šiame įstatyme buvo panaikintas terminas „kvalifikuota“ kontrabanda ir įvestas vieningas kontrabandos supratimas. Įstatymas pirmą kartą išskyrė kontrabandą, už kurią numatyta administracinė atsakomybė.

Įstatymu buvo pakeista sankcija už kontrabandą. Laisvės atėmimo bausmės riba pakelta nuo vienerių iki trijų metų. Buvo panaikinta mirties bausmė už kontrabandą sunkinančiomis aplinkybėmis.

1964 m. gegužės 5 d. buvo priimtas ir naujas TSRS Muitų kodeksas. Šio kodekso trečiame skyriuje buvo numatyta atsakomybė už maito taisyklių pažeidimus ir kontrabandą. Šiame kodekse, kaip ir įstatyme, kontrabandos nusikaltimas ir administracinis pažeidimas atskirti.

1961 m. priėmus LTSR BK, kontrabandai skirtas 77 str., kuriame kontrabanda suprantama kaip „neteisėtas prekių ar kitokių vertybių gabenimas per TSRS valstybinę sieną, jeigu tai daroma slepiant daiktus specialiose saugyklose, arba apgaulingai panaudojant muitų ar kitokius dokumentus, arba stambiu mastu, arba jeigu tai daro grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda, ar pareigūnas, pasinaudodamas tarnybine padėtimi, taip pat sprogstamųjų, narkotinių, smarkiai veikiančių ir nuodingų medžiagų, ginklų ar karinės aprangos kontrabanda“⁵.

⁵ LTSR BK. Vilnius, 1978. P. 68.

1984 m. vasario 29 d. LTSR Aukščiausiosios tarybos įsaku kontrabandos dispozicijoje padarytas pakeitimas, į dispoziciją įrašant žodį „šaudmenų“. Šiuo įsaku, kaip specialus kontrabandos dalykas, išskiriami šaudmenys.

1990 m. atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, kontrabandos dispozicijoje reikėjo daryti pakeitimus, kadangi tuo metu galiojusioje redakcijoje kontrabanda buvo vadinama neteisėtas prekių, pinigų ir kt. vertybių gabenimas per TSRS valstybės sieną. Todėl 1990 m. spalio 4 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo“ padaromi šie pakeitimai kontrabandos dispozicijoje: vietoj žodžių „TSRS valstybinę sieną“ įrašoma „Lietuvos Respublikos valstybės sieną“. Kaip specialus kontrabandos dalykas panaikinta karinė apranga. Padarytas pakeitimas ir sankcijoje – panaikinta nutrėmimo bausmė.

Daug esminių pakeitimų kontrabandos sudėtyje padaryta 1993 m. sausio 28 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu Nr. I-57, numatant paprastą ir kvalifikuotą kontrabandą.

Paprasta kontrabanda laikoma tokia kontrabanda, kai privalomi pateikti muitinei daiktai gabenami per sieną jų nepateikiant muitinei, jei jie buvo slepiami vietose, apsunkinančiose aptikimą, jei naudojami suklastoti dokumentai, jei pateikiami vieni dokumentai, o gabenamos kitų pavadinimų prekės.

Šiuo pakeitimu praplečiamas kontrabandos dalyko gabenimo būdas, kadangi anksčiau kontrabandą nusikaltimu darė daiktų slėpimas specialiose saugyklose, o dabar – daiktų slėpimas vietose, apsunkinančiose jų aptikimą. Specialia saugykla buvo laikomos tik slaptavietės, įrengtos būtent kontrabandai gabenti, įrengtos bei pritaikytos transporto priemonių konstrukcinės erdvės ar dalys.

Vietos, apsunkinančios aptikimą, suprantamos daug plačiau. Daiktai gali būti slepiami tose vietose, kuriose paprastai tokie daiktai negabenami, pav. automobilio durelių viduje.

Pagal ankstesnę įstatymo redakciją kontrabanda buvo laikoma ir muitų ar kitokių dokumentų apgaulingas panaudojimas. Tai reiškė, kad muitinės kontrolei pateikiami suklastoti, gauti neteisėtu būdu ar klaidingus duomenis nurodantys dokumentai. Pagal naująją redakciją kontrabanda laikoma ir tada, kai pateikiami vieni dokumentai, o gabenamos kitų pavadinimų prekės ar daiktai.

Įsigaliojus naujai įstatymo redakcijai pasikeitė ir kontrabandos dalyko ypatumai – kaip specialus kontrabandos dalykas išskiriamos radioaktyviosios medžiagos, o sprogstamosios medžiagos, pav. trotilas, dinamitas, gyvsidabris, jau nelaikomos specialiu kontrabandos dalyku.

Kaip kontrabandos padarymo būdas panaikintas pareigūno pasinaudojimas tarnybine padėtimi. Atskirai nėra išskirtas ir kontrabandos stambus mastas.

Pagal naująją Lietuvos Respublikos BK (toliau BK) 77 str. redakciją kontrabandą kvalifikuojantys požymiai – grupė iš anksto susitarusių asmenų ir itin stambus mastas.

Pasikeitė ir kontrabandos sankcija. Už paprastą kontrabandą numatyta mažesnė laisvės atėmimo bausmė ir kaip papildoma bausmė įvedama bauda. Baudos, kaip papildomos bausmės taikymas nėra būtinas. Sankcijoje nauja tai, jog bauda gali būti taikoma ir kaip pagrindinė bausmė. Ankstesnėje redakcijoje buvusi papildoma turto konfiskavimo bausmė panaikinta. Už kvalifikuotą kontrabandą numatyta griežtesnė laisvės atėmimo bausmė ir kaip papildoma bausmė dar įvedama bauda, kuri, kaip ir pirmoje šio straipsnio dalyje, nėra privaloma. Įstatymas numatė baudą ir kaip pagrindinę bausmę.

1993 m. birželio 10 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu Nr.I-180 praplečiama kontrabandos dalyko gabenimo vieta. Anksčiau kontrabanda buvo laikoma daiktų, privalomų pateikti muitinei gabenimas per valstybės sieną nepateikiant muitinei. Žodžius „nepateikiant muitinei“ buvo galima suprasti dvejopai: daiktų gabenimas per muitines, jų nepateikiant muitinės kontrolei arba daiktų gabenimas ne per muitines. Todėl kontrabandos dispozicijoje ir padaromas pakeitimas, kuriuo tiksliau ir konkrečiau nurodoma gabenimo vieta – ne per muitines ar muitinių postus arba per muitines.

1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu Nr.I-1551 panaikinamas BK 77 straipsnis, kontrabandos nusikaltimas priskiriamas nusikaltimams ūkininkavimo tvarkai, atsakomybę numato BK 312 straipsnis.

1995 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu numatytas naujas kontrabandos padarymo būdas – pagal tranzitinius dokumentus įvežtų prekių neišvežimas iš Lietuvos. Sudėtis papildyta dar vienu alternatyviu požymiu „kitaip išvengiant muitinės kontrolės“. Pakeista ir kvalifikuota kontrabandos sudėtis. Anksčiau galiojusioje redakcijoje kontrabandą kvalifikuojantys požymiai buvo grupė asmenų ir itin stambus mastas. Dabar požymių įvesta daugiau: šaunamųjų ginklų, šaudmenų, radioaktyviųjų, nuodingų ir stipriai veikiančių medžiagų ar narkotinių priemonių gabenimas. Anksčiau šie požymiai buvo įtraukti į paprastos kontrabandos sudėtį.

1998 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas, priimtas 1996 m. balandžio 18 d., kuris parengtas vadovaujantis Europos Sąjungos muitinės kodeksu.

1998 m. vasario 3 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu Nr. VIII-617 atsisakyta kontrabanda laikyti prekių neišvežimą iš Lietuvos Respublikos. BK papildytas nauju 312-1 straipsniu, kuris reglamentuoja šią neteisėtą veiką. Buvo pakeistas BK 312 straipsnis. Kaip kontrabandą kvalifikuojantis požymis išskirtas kontrabandos dalyko gabenimas „ne per muitines“. Taip pat papildytas kvalifikuoto dalyko sąrašas – sprogmenimis, sprogstamosiomis ir kitokiomis strateginėmis prekėmis, psichotropinėmis medžiagomis bei prekursoriais. Stambus mastas bei grupiškumas perkeltas į trečiąją straipsnio dalį ir tapo itin kvalifikuojančiais požymiais. Straipsnis papildytas itin kvalifikuojančiais požymiais: pakartotinumumu ir didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų kontrabanda.

BK buvo papildytas 321-2 straipsniu „Sąvokų išaiškinimas“. Jame nustatyta, kad už kontrabandą traukiama baudžiamoji atsakomybė pagal BK 312 str. tik jei gabenamų per valstybės sieną prekių vertė viršija 100 MGL dydžio sumą. Šiuo įstatymu iš esmės buvo pakeistos kontrabandos - nusikaltimo sąlygos ir atribojimo nuo administracinio teisės pažeidimo kriterijai. Iki tol baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už kontrabandą atribojimo klausimas buvo sprendžiamas atsižvelgiant ne į kontrabandos dalyko vertę, o kontrabandos gabenimo vietą, būdą, dalyko ypatumus. Taigi šiuo įstatymu buvo pakeistos baudžiamosios atsakomybės sąlygos, nustatant baudžiamąją atsakomybę už prekių ar kitų daiktų gabenimą per valstybės sieną, neatsižvelgiant į tai, ar šie daiktai buvo slepiami vietose, apsunkinančiose aptikimą, ar ne. Baudžiamoji atsakomybė kyla tik tada, jei gabenamų prekių vertė viršija 100 MGL dydžio sumą. Kitais atvejais už kontrabandą nustatyta administracinė atsakomybė. Be to, šiame straipsnyje išaiškintos sąvokos „kontrabandos stambus mastas“, t.y. kai neteisėtai gabenamų daiktų vertė viršija 500 MGL dydžio sumą. Šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų kontrabanda laikoma padaryta dideliu kiekiu, kai neteisėtai gabenama daugiau kaip du vienetai šaunamųjų ginklų, daugiau kaip penkiasdešimt vienetų šaudmenų, daugiau kaip 0,1 kg sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų.

2002 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu Nr. IX-1258 atsisakyta pakartotinumų ir kvalifikuojančio požymio „gabenant ne per muitines“. Už kontrabandą numatyta baudžiamoji atsakomybė ir juridiniam asmeniui, tai įtvirtinta straipsnio trečiojoje dalyje. Pakeista 321-2 str. „Sąvokų išaiškinimas“ redakcija ir baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą nustatyta, jei gabenamų per valstybės sieną prekių, t.y. nusikaltimo dalyko vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Kitais atvejais už kontrabandą nustatyta administracinė atsakomybė. Pakeista ir sankcija. Už antroje straipsnio dalyje padarytą veiką panaikinta žemutinė laisvės atėmimo bausmės riba, už trečioje dalyje padarytą veiką sumažinta žemutinė laisvės atėmimo bausmės riba, vietoje anksčiau buvusių nuo penkių metų, numatyta nuo trijų metų.

Ši kontrabandos reakcija galiojo iki BK, patvirtino 2000 m. rugsėjo 26d., įsigaliojimo, tai yra iki 2003m. gegužės 1 d.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam BK kontrabanda laikoma nusikaltimu ekonomikai ir verslo tvarka, jai skirtas BK 199 straipsnis. Straipsnio norma neišskiria tokių požymių, kaip daiktų gabenimas per valstybės sieną naudojant suklastotą muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, ir gabenimas kitų pavadinimų prekių ar daiktų nei nurodyta muitinės deklaracijoje ar kituose dokumentuose. Nenustatomi kontrabandos nusikaltimo sudėti kvalifikuojantys požymiai – pakartotinimas, grupė iš anksto susitarusių asmenų, stambaus masto ir didelio kiekio šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų kontrabandos.

Straipsnis susideda iš trijų dalių. Pirmoji dalis skirta paprastai kontrabandai, kontrabandos dalykas įvardinamas vienu žodžiu „privalomi pateikti muitinei daiktai“. Už kontrabandą atsako tas, kas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, nepateikė jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė. Kitais atvejais už kontrabandą nustatyta administracinė atsakomybė. Antroje dalyje numatyta kvalifikuota kontrabanda, kai nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant arba neturint leidimo gabenami šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyvios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios, stipriai veikiančios, narkotinės, psichotropinės medžiagos arba jų pirmtakai (prekursoriai). Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrabanda gabenami antroje dalyje nurodyti daiktai, jų vertė neturi reikšmės, ji nenustatinėjama. Trečioje dalyje numatyta atsakomybė už kontrabandą ir juridiniam asmeniui. Pakeista ir sankcija, už paprastą kontrabandą numatyta bausmė bauda arba laisvės atėmimas iki aštuonerių metų. Lyginat su anksčiau galiojusia įstatymo redakcija, maksimalus laisvės atėmimo bausmės dydis padidėjo, buvo penkeri metai. Už kvalifikuotą kontrabandą numatyta bausmė tik laisvės atėmimas iki aštuonerių metų, panaikinama bausmė - bauda.

2003 m. balandžio 10 d. Lietuvos Respublikos Įstatymu, įsigaliojusiu 2003 m. gegužės 1 d. pakeista sankcija už kvalifikuotą kontrabandą, nustatyta laisvės atėmimo bausmė nuo trejų iki dešimties metų.

2. KONTRABANDOS SUDĖTIES ELEMENTAI

Priimdamas baudžiamąjį įstatymą ir nustatydamas veikos baudžiamumą, įstatymų leidėjas sukuria tam tikros nusikalstamos veikos modelį, kuriame aprašo nusikalstamos veikos požymius. Jie baudžiamajame įstatyme aprašomi nusikalstamos veikos sudėties forma.

Kriminalinės justicijos pareigūnai nusikalstamos veikos sudėties modelį naudoja įrodinėdami padarytas pavojingas veikas. Įrodyti buvus nusikalstamą veiką, reiškia įrodyti, jog tiriamoji veika turi visus įrodinėtinus inkriminuotos nusikalstamos veikos sudėties požymius, tai yra nusikalstamos veikos sudėtį.

Nusikalstamos veikos sudėtis yra baudžiamosios atsakomybės pagrindas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąją teisę. BK 2 str. 4 d. teigiama, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį.

Nusikalstamos veikos sudėtis – teisinė sąvoka, kuri nurodo teisiškai reikšmingus kiekvieno nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymius. Tai yra baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Nusikalstamos veikos sudėties požymiai būtini, kad pavojinga veika būtų pripažinta nusikalstama, o kaltas asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

Kontrabanda yra kėsiniama į Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais nustatytų daiktų gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarką. Tai ir yra tiesioginis pagrindinis šio nusikaltimo objektas. Kontrabanda gabenant prekes padaroma žala valstybės finansų sistemai, pažeidžiami valstybiniai ekonominiai interesai, tai papildomi kontrabandos objektai. Fakultatyvinis kontrabandos objektas – visuomenės saugumas, žmonių sveikata bei gyvybė.

Objektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai apibūdina išorinę, matomą žmogaus poelgio pusę. Kontrabandos objektyviajai pusei būdingi tik aktyvūs veiksmai, tai yra neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną.

Požymiai, apibūdinantys nematomą, tai yra vidinę, psichinę nusikalstamos veikos pusę, priskiriami prie subjektyviųjų nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėties požymių. Subjektyviesiems kontrabandos požymiams būdinga tiesioginė tyčia, kontrabandai būdinga išankstinė tyčia. Motyvas ir tikslas nėra būtinieji subjektyvieji kontrabandos požymiai. Paprastai šio nusikaltimo motyvas yra savanaudiškumas, noras gauti materialinės naudos, vienaip ar kitaip pasipelnyti.

BK 199 str. numatytos dvi kontrabandos nusikaltimo sudėtys, kurios viena nuo kitos skiriasi pavojingumo laipsniu. 199 str. 1 d. numatyta paprasta kontrabandos nusikaltimo sudėtis, o 199 str. 2 d. – kvalifikuota.

Kontrabandos nusikaltimo sudėtis pagal aprašymo būdą yra alternatyvinė. Jai būtini ne visi dispozicijoje nurodyti požymiai, o tik bent kuris vienas iš jų. Nusikaltimo sudėtį sudaro bent vienas iš požymių, numatytų BK 199 str., t.y. neteisėtas privalomų pateikti muitinei daiktų neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant muitinės kontrolei, kitaip šios kontrolės išvengiant ar neturint leidimo gabenti.

Pagal struktūrinius ypatumus kontrabandos nusikaltimo sudėtis yra formalioji. Šioje nusikaltimo sudėtyje apsiribojama vien požymių aprašymu, paliekant pasekmes už sudėties ribų.

Kontrabandą kvalifikuojantys požymiai: šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų, ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Be to, be paprastoje kontrabandoje numatytų gabenimo būdų, kvalifikuotoje įvestas ir papildomas – neturint leidimo gabenti.

Už kontrabandą traukiama baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 199 str. 1 d. tik jei neteisėtai gabenamų per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomų pateikti muitinei daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Mažesnės vertės daiktų neteisėtas gabenimas užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 210 str.

Kaip per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrabanda gabenami BK 199 str. 2 d. nurodyti daiktai (šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ir kt.), jų vertė nenustatinėjama. Šių daiktų neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenamo kiekio.

2.1. OBJEKTAS IR DALYKAS

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, jos sienos su Europos Sąjungos valstybėmis tapo Sąjungos vidaus sienomis, kurias kertant nereikia pateikti prekių muitinės kontrolei. O pagal BK 199 str. daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną (nesvarbu per kurią) nepateikus muitinės kontrolei yra nusikalstama veika, nesvarbu į kurią ar iš kurios valstybės jos gabenamos. Taigi buvo iškilusi veikos pavojingumo ir draudžiamumo suderinamumo problema. Štai cigarečių, alkoholio ar kitų prekių gabenimas per Lietuvos – Lenkijos sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei, padarytas po 2004 m. gegužės 1 d., nelaikomas kontrabanda. Tačiau ir po

Lietuvos Respublikos įstojimo į Europos Sąjungą, teismuose buvo nemažai baudžiamųjų bylų, kuriose asmenys buvo kaltinami pagal BK 199 str. už įvairių daiktų gabenimą per Lietuvos – Lenkijos sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei, padarytų iki 2004 m. gegužės 1 d. ir iškilo klausimas, ar tokios veikos liko nusikalstamos ir ar reikia dėl kaltinamųjų priimti apkaltinamąjį nuosprendį, ar jos po 2004 m. gegužės 1 d. tapo nenusikalstamos dėl to, kad neteko pavojingumo. Todėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis teismas 2004 m. spalio 7 d. pateikė rašytinę konsultaciją, kurioje nurodyta, kad „kontrabandos veiku, padarytų iki 2004 m. gegužės 1 d. nusikalstamumas nepanaikintas, tačiau pasikeitusios faktinės aplinkybės duoda pagrindą vertinti kitaip jų pavojingumą. Atskirais atvejais šiose bylose teismas priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, remdamasis BK 36 str. gali kaltininką atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Šio klausimo sprendimas siejamas ne su faktinių aplinkybių pasikeitimu, bet ir su nusikalstamos veikos pavojingumo laipsniu (dideliu kontrabandos mastu, organizuotos grupės buvimu ir kitomis aplinkybėmis). Jeigu dėl paminėtų aplinkybių padaryta veika nepripažįstama tapusi nepavojinga, tai į faktinių aplinkybių pasikeitimą gali būti atsižvelgta skiriant bausmę. Kartu pažymėtina, kad pagal BK 67 str. nuostatą asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės BK 36 str. numatytu pagrindu, gali būti skiriamos šiame straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės.“⁶

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą prekių gabenimas per Lietuvos – Lenkijos sieną nepateikiant muitinės kontrolei prarado pavojingumą, nes išnyko pati muitinės kontrolė, nors formaliai dar kurį laiką įstatymo buvo draudžiama. 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Respublikos įstatymu BK buvo papildytas 199-1 str. – muitinės apgaulė, kuriuo įstatymo leidėjas nustatė, kad tas, kas iš Europos Sąjungos valstybės į Lietuvos Respubliką įvežė privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL sumą, ir jų nepateikė Lietuvos ar kitos Europos Sąjungos valstybės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė, padarė nusikaltimą. Priėmus šį įstatymą, prekių, kurias privalu pateikti muitinei, gabenimas iš Europos Sąjungos valstybės į Lietuvą nepateikiant muitinės kontrolei vėl tapo pavojinga, priešinga baudžiamajai teisei.

Taigi įvedus BK 199-1 str., pakoreguota veikos sudėties objektyvioji pusė, tai padeda vertinti analogiškas veikas, padarytas valstybių - Europos sąjungininkių ir valstybių, nepriklausančių Sąjungai, pasieniuose. Baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą ir muitinės apgaulę šiuo metu numato du skirtingi BK straipsniai – 199 ir 199-1 str.

Toliau savo darbe nagrinėsiu ir analizuosiu kontrabandos nusikaltimą.

„Veikos pavojingumą nulemia įvairūs požymiai, tačiau svarbiausias veiksnys, nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą, yra vertybės arba

⁶ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo 2004 m. spalio 07 d. konsultacija // Teismų praktika Nr. 22. Vilnius, 2004. P. 381.

gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelia pavojų⁷ - tai nusikaltimo objektas. Jis yra įrodinėtinas tiriant visas baudžiamąsias bylas.

Kontrabanda – tai neteisėtas prekių, vertybių ir kitų privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Neteisėtu gabenimu yra laikoma „privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant arba neturint leidimo gabenti jų tiek iš Lietuvos Respublikos teritorijos, tiek į jos teritoriją.“⁸ Tačiau kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 199 str. 1 d. yra tik tada, kai neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamų daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Mažesnės vertės daiktų neteisėtas gabenimas užtraukia administracinę atsakomybę.

Kontrabanda yra kėsinama į Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais nustatytų daiktų gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarką, pažeidžiami įstatymų bei teisės aktų reikalavimai. Tai ir yra tiesioginis pagrindinis šio nusikaltimo objektas.

Kontrabanda turi ir keletą papildomų objektų. Pavyzdžiui, kontrabanda įvežant ar išvežant prekes ir išvengiant maito mokesčių, padaroma žala valstybės finansų sistemai, pažeidžiami valstybės ekonominiai interesai. Valstybės finansai – tai pinigų ir kredito sistema. Žala valstybės finansų sistemai padaroma nesumokant maitų mokesčių, kurie yra viena iš biudžeto sudėties dalių. Jeigu už visas įvežamas ar išvežamas prekes būtų sumokėti valstybės nustatyti maitai, tai valstybės biudžetą papildytų nemaža suma pinigų.

Neteisėtai gabenant per Lietuvos Respublikos valstybės sieną šaunamuosius ginklus, šaudmenis, narkotines, psichotropines medžiagas keliama grėsmė visuomenės saugumui, žmonių sveikatai ir gyvybei. Todėl visuomenės saugumas, žmonių sveikata ir gyvybė yra fakultatyvinis kontrabandos objektas.

Su nusikalstamos veikos objektu susijęs ir nusikalstamos veikos dalykas – materialaus pasaulio daiktai, į kuriuos tiesiogiai kėsinant pažeidžiamas objektas.

Kontrabanda priklausomai nuo kontrabandos dalyko specifikos skiriama į paprastąją – BK 199 str. 1 d. ir kvalifikuotąją - BK 199 str. 2 d. Kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 199 str. 1 d., kaip jau esu anksčiau minėjusi, yra tada, kai gabenamų daiktų vertė viršija 250MGL dydžio sumą. BK 199 str. 2 d. nurodytų daiktų – šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ir kt. kontrabanda visais atvejais užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenimo masto ir kiekio.

Kontrabandos dalyku yra „visi materialūs objektai, pagal galiojančius teisės aktus privalomi pateikti muitiniam tikrinimui. Tai gali būti bet kokios Lietuvos ir kitų šalių prekės, juvelyriniai dirbiniai, mokslo, meno, istorinės ir kultūrinės vertybės, archeologiniai radiniai,

⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, P. 210.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“// Teismų praktika Nr.20. Vilnius, 2003. P. 247.

Lietuvos Respublikos gryniesi pinigai ir užsienio valiuta, vertybiniai popieriai ir kiti materialūs objektai, turintys piniginę išraišką.“⁹

Prekės, kaip numatyta Lietuvos Respublikos Muitinės įstatyme, tai daiktai, galintys būti užsienio prekybos objektais. Įeina ir elektros energija, nes ji taip pat prekė.

EB Muitinės kodeksas išskiria sąvokas „Bendrijos prekės“ bei „Ne Bendrijos prekės“. 4 straipsnio^{TICI} 7 punkte nurodyta „Bendrijos prekės – prekės:

- gautos tik Bendrijos muitų teritorijoje, laikantis 23 str. nustatytų sąlygų, kurių sandėlyje nėra prekių, importuotų iš šalių arba teritorijų, nesančių Bendrijos muitų teritorijos dalimis <...>

- importuotos iš šalių arba teritorijų, nesančių Bendrijos muitų teritorijos dalimis, iš išleistos į laisvą apyvartą.

- išgautos arba pagamintos Bendrijos muitų teritorijoje tik iš antroje įtraukoje nurodytų prekių arba iš prekių, nurodytų pirmoje arba antroje įtraukose.“¹⁰

„Ne Bendrijos prekės“ – virš paminėtame punkte nenurodytos prekės.

Prekės kontrabandos požiūriu – tai daiktai, kuriuos fizinis ar juridinis asmuo neteisėtai gabeno per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, turėdamas tikslą juos neteisėtai parduoti ar kitaip realizuoti.

Pinigai – tai valstybės piniginiai ženklai (popieriniai arba metaliniai), esantys apyvartoje. Tai ne tik litai, bet ir visų kitų valstybių piniginiai ženklai, esantys apyvartoje. Pinigai, kurie išimti iš apyvartos, gali būti priskiriami tik tuo atveju, jei jie turi meninę, istorinę, archeologinę ar kitokią vertę. Nesantys apyvartoje piniginiai ženklai ir neturintys meninės, istorinės ar kitokios vertės negali būti kontrabandos dalyku.

Meno vertybėmis laikomi daiktai, turintys istorinę, kultūrinę ar kitokią meninę vertę – tai paveikslai, pašto ženklai, juvelyriniai dirbiniai, skulptūros, meno kūriniai ir kt.

Kitomis vertybėmis laikoma „daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius.“¹¹

Iš visų valstybės saugomų meno ir kultūros vertybių galima tik kilnojamųjų kultūros vertybių kontrabanda. Disponavimo tokiomis kultūros vertybėmis tvarka nustatyta 1996 m. sausio 23 d. priimtame „Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme“. 1998 m. kovo 17 d. Lietuva ratifikavo 1970 m. UNESCO Nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvenciją. Ši konvencija yra Lietuvos teisės sistemos sudėtinė

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 247.

¹⁰ Europos Bendrijos Muitinės kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. P. 25.

¹¹ Lietuvos Respublikos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 14-352.

dalį, privaloma visiems fiziniams bei juridiniams asmenims. Remiantis šiais teisės aktais, nepaisant to, kam nuosavybės teise priklauso meno ar kitas, kultūrinę reikšmę valstybei turintis objektas, jo savininkas be valstybės žinios negali juo laisvai disponuoti, t.y. parduoti, mainyti, įkeisti ir pan., ne tik kitos šalies subjektams bet ir Lietuvos piliečiams.

Pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo 24 str., kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimui iš Lietuvos Respublikos ar jų įvežimui į Lietuvos Respubliką reikia leidimo, išduodamo Kultūros vertybių apsaugos departamento.

Be to, kiekviena kilnojamoji kultūros vertybė, esanti pas privatų savininką, kurią ketinama išvežti iš šalies, nepriklausomai nuo jos savininko valios turi būti įtraukta į Kilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Kontrabandos dalykas yra ir kiti privalomi pateikti muitinei daiktai. Štai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, kasacine tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-530/2005 pagal kasatorių A.Šuto ir A.Jankausko kasacinius skundus, kurie prašo teismų nuosprendžius panaikinti ir bylą nutraukti dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo, nes jokių nusikaltimų nepadarė, jų kaltė neįrodyta. Be kitų nurodytų motyvų ir argumentų, kasatorius A.Šutas skunde teigė, jog teismai transporto priemonės - puspriekabės nepagrįstai vertino kontrabandos dalyku, motyvuodamas tuo, kad kontrabandos dalyką sudaro ne pačios vykstančios per pasienio kontrolės punktą transporto priemonės, bet privalomi pateikti muitinei daiktai.

Teismas nutartyje konstatavo, kad „kontrabandos dalyku gali būti ir transporto priemonė.“¹² Argumentuodamas tuo, jog per valstybės sieną buvo gabenami privalomi pateikti muitinei daiktai – transporto priemonės ir siekiant išvengti muitinės kontrolės buvo pateikti šių transporto priemonių suklastoti registracijos dokumentai.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog pagal BK 199 str. 1 d. prasmę daiktai yra materialūs objektai, turintys piniginę vertę ir privalomi pateikti muitinės kontrolei.

Kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 199 str. 1 d. yra tada, kai gabenamų privalomai pateikti muitinei daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Mažesnės vertės daiktų neteisėtas gabenimas užtraukia administracinę atsakomybę. Kvalifikuojant veiką pagal BK 199 str. 1 d., „kontrabandos dalyko mastas nustatomas pagal gabenamų daiktų vertę, nuo kurios apskaičiuojamas ekvivalentas MGL. Kvalifikuojant veiką, atsižvelgiama į MGL dydį ir daiktų vertę, nustatytą nusikaltimo padarymo metu.“¹³ Kontrabandos dalyko vertė nustatoma pagal prekių muitinę vertę. Tai reglamentuojama Europos Bendrijos muitinės kodekso 3 skyriuje „Prekių

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-503/2005.

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 248.

muitinis įvertinimas“. Šio kodekso 29 str. konstatuojama, kad „importuojamų prekių muitine verte laikoma sandorio vertė, tai yra kaina, faktiškai sumokėta arba mokėtina už prekes, parduodamas eksportui į Bendrijos muitų teritoriją, prireikus patikslinta vadovaujantis 32 ir 33 straipsniais.“¹⁴ Ši nuostata labai svarbi muitinės pareigūnams, nes nuo jų atlikto gabenamo krovinio muitinio įvertinimo priklauso ar veika kvalifikuotina kaip nusikalstama, ar tai tebus administracinis nusižengimas. Kadangi baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą bus tik tada, kai prekių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, todėl kiekvienu įtartinu atveju muitinio patikrinimo metu turi būti nustatyta prekių muitinė vertė. Lietuvos muitinės departamento direktoriaus 2004 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. 1B-431 patvirtintos Importuojamųjų prekių muitinio įvertinimo kontrolės taisyklės, skirtos padėti muitinės pareigūnams atlikti prekių muitinio vertinimo kontrolę pagal rizikos veiksnius ir atskleisti muitinės vertės mažinimo arba didinimo apgaulės būdu atvejus bei padėti verslininkams išvengti teisės aktų, reglamentuojančių prekių muitinį įvertinimą, pažeidimų.

Jeigu kontrabandos dalyko vertei nustatyti reikalinga specialiųjų žinių, tai pavedama atlikti specialistui, o prireikus skiriamos ekspertizės.

Pateiksiu kelis pavyzdžius, kaip Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija kasacine tvarka išnaginėjusi baudžiamąsias bylas dėl kontrabandos, nutartyse pasisakė dėl kontrabandos dalyko įvertinimo. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6/2006 konstatuota, kad „pagal nusistovėjusią teismų praktiką, kontrabandos dalyko vertė nustatoma pagal prekių muitinę vertę Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Iki 2004 m. liepos 1 d. ši tvarka buvo numatyta Lietuvos Respublikos muitinės kodekso VI skyriuje, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 9 d. nutarime Nr. 748 „Dėl prekių muitinio įvertinimo tvarkos patvirtinimo“¹⁵.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-582/2005 konstatuota, kad „kasatorius taip pat neteisus teigdamas, kad netinkamai buvo apskaičiuota mobiliųjų telefonų su detalėmis muitinė vertė, nes neatsižvelgta į tai, kad mobilieji telefonai negali būti naudojami Lietuvoje, nepagrįstai nesiremta nuosprendyje jo pateikta sąskaita-faktūra, kurią išrašė aparatus pardavusi parduotuvė. Kasatoriaus pateikta sąskaita-faktūra Nr. 123/HVR/01, pagal kurią, anot jo, buvo įsigytos prekės, neatitiko reikalavimų, numatytų Prekių muitinio patikrinimo tvarkos 52 ir 53 punktuose, nes joje nurodyti prekių komerciniai pavadinimai ir kiekiai nesutapo su faktiškai vežtų per valstybės sieną mobiliųjų telefonų ir jų detalių pavadinimais ir kiekiais. Be to, nebuvo pateikti kiti dokumentai, reikalingi sandorio vertei ir jos elementams pagrįsti: mokėjimo ir (arba) apskaitos dokumentai, sutartys (kontraktai), pagrindžiantys prekių muitinę vertę arba jos elementus, įskaitant nuolaidas, jeigu jos taikomos, todėl ja vadovautis apskaičiuojant prekių muitinę vertę nebuvo teisinio pagrindo.

¹⁴ Europos Bendrijos Muitinės kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. P. 50.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 3 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-6/2006.

Teismas, nustatydamas mobiliųjų telefonų ir jų detalių muitinę vertę, pagrįstai rėmėsi Kauno teritorinės muitinės raštu Nr. 6TR-16.6/15-24194 „Dėl prekių muitinės vertės“, kuriame jų muitinę vertę apskaičiuota vadovaujantis veikos padarymo metu galiojusia 1999 m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 748 patvirtinta Prekių muitinio patikrinimo tvarka.¹⁶

2.2. OBJEKTYVIEJI POŽYMIAI

Objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai – tai išorinė, akiai matoma šios veikos dalis. Objektiviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių aprašymo įstatyme būdas iš dalies priklauso nuo nusikalstamos veikos sudėties rūšies.

Kontrabandos objektyviajai pusei būdingi tik aktyvūs veiksmai, tai yra neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną.

Gabenimas – „bet koks daiktų transportavimas per valstybės sieną, per muitinę ar ją apeinant.“¹⁷ Gabenimo būdai gali būti labai įvairūs: daiktų vežimas bet kokiomis transporto priemonėmis, siuntimas paštu, nešimas pėsčiomis, taip pat jų transportavimas naudojant vamzdynus, elektros linijas, vandentiekius, oro ar vandens sroves ir panašiai. Tačiau baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą galima tik tada, kai kontrabandos dalykas gabenamas neteisėtai. Neteisėtu yra laikomas toks daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, kai yra požymių, numatytų BK 199 straipsnyje.

Analizuojant teisės aktus, galime išskirti, kad gabenamų per valstybės sieną daiktų nepateikimas kontrolei ar kitos kontrolės išvengimas gali pasireikšti įvairiai:

1. daiktų gabenimu per muitinės postus, tačiau jų nedeklaruojant ir kitaip nepateikiant kontrolei;
2. muitinės kontrolės klaidinimu pateikiant suklastotą deklaraciją ar kitoki dokumentą ir panašiai.
3. daiktų gabenimu ne per muitinės postus;

Panagrinėsiu visus šiuos požymius, apibūdinančių kontrabandos objektyviają pusę, atskirai.

Daiktų, privalomų deklaruoti, nepateikimas muitinei reiškia, kad asmuo, gabenantis prekes ar kitus daiktus, privalo juos deklaruoti, tačiau to nedaro.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-582/2005.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 247.

Kaip numatyta LR Muitinės įstatymo 41 str. 1 d., prekės gali būti įvežamos į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją tik per pasienio kontrolės punktus, įskaitant veikiančius tarptautiniuose oro ir jūrų uostuose.

Pagal EB Muitinės kodekso 4 str., prekių pateikimu muitinei laikoma nustatytu būdu muitinei pateikiamas pranešimas apie prekių pristatymą į muitinės įstaigą arba bet kurią kitą muitinės nustatytą arba patvirtintą vietą.

Muitinės deklaracija – nustatytos formos ir nustatytu būdu atliekamas veiksmas, kuriuo asmuo pareiškia savo pageidavimą, kad prekėms būtų įforminta muitinės procedūra.

Muitinės deklaracija gali būti pateikiama žodžiu, raštu ir veiksniu. Deklaravimo tvarka priklauso nuo to, kas gabena ir ką gabena.

Ūkio subjektai privalo deklaruoti raštu.

Fiziniai asmenys raštu privalo deklaruoti tik daiktus, kurių kiekis yra didesnis už nustatytas įvežimo normas, už kurias nustatyti importo muitai ir mokesčiai arba kurioms taikomi importo draudimai ir apribojimai.

Asmeninėmis kelių transporto priemonėmis į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją iš trečiųjų šalių atvykstančių keleivių gabenamų prekių bei asmeninių transporto priemonių, kuriomis jie vyksta muitinis tikrinimas atliekamas pasienio kontrolės punktuose, atliekamas taikant dviejų kanalų - žaliojo ir raudonojo sistemą. Pasirinkę žaliąjį kanalą, taip veiksniu deklaruoja, kad draudžiamų ir ribojamų daiktų bei prekių neveža. Pasirinkę raudonąjį kanalą, asmenys privalo deklaruoti gabenamas prekes žodžiu arba raštu.

Muitinis tikrinimas – tai konkretūs veiksmai, kuriuos atlieka muitinė, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi įstatymų bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių prekių gabenimo per valstybės sieną, tvarką.

Pagal EB Muitinės kodekso 68 str., muitinė turi teisę:

1. patikrinti deklaraciją sudarančius ir kartu su ja pateikiamus dokumentus,
2. reikalauti iš deklaranto pateikti kitus dokumentus, reikalingus deklaracijoje pateiktų duomenų tikslumui patikrinti,
3. patikrinti prekes, imti jų pavyzdžių analizei arba detaliai patikrinimui.

Pateiksiu kelis pavyzdžius, susijusius su daiktų gabenimu per muitinės postus, susijusius su pareiga juos deklaruoti ir pateikti muitinės kontrolei.

Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, grynųjų pinigų įvežimą ir išvežimą iš Lietuvos Respublikos teritorijos reglamentuoja Pinigų plovimo prevencijos įstatymas, Vyriausybės 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1331 (2004 m. lapkričio 25 d. redakcija) bei kiti norminiai aktai. Pagal šiuos teisės aktus pinigai, kurių suma viršija 10 000 litų ar ją atitinkanti suma užsienio

valiuta, turi būti deklaruojama raštu Lietuvos Respublikos muitinėje. Taigi tokios pinigų sumos nedeklaruojant ir nepateikiant muitinės kontrolei – bus padaroma kontrabanda.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija kasacine tvarka išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2005, kurioje Ž. Matuzevičienė buvo kaltinama tuo, kad vykdamas iš Rusijos Federacijos į Lietuvos Respubliką per Lietuvos Respublikos valstybės sieną muitinės pėsčiųjų kanalu, slėpdama po palaidine gabeno, nepateikdama muitinei, privalomus pateikti 12 377 JAV dolerius, kurie atitiko 49 509 litų sumą, konstatuoja, „kad grynųjų pinigų įvežimo į Lietuvos Respubliką ar išvežimo iš Lietuvos Respublikos arba gabenimas tranzitu per jos teritoriją iš trečiųjų šalių (pav. Rusijos Federacijos) tvarkos pažeidimas yra vienas galimų (ir padaromų) BK 199 str. 1 d. – kontrabandos variantų, t.y. objektyvusis kontrabandos sudėties, įtvirtintos BK 199 str. 1 d., požymis.“¹⁸

Pasirinkus žaliąjį kanalą, asmuo veiksmu deklaruoja, jog draudžiamų ir ribojamų prekių neveža, tačiau jeigu iš tikrųjų gabenamos privalomos pateikti muitinei prekės ar daiktai, bus kontrabanda. Galimybė deklaruoti prekes ar leisti grįžti su prekėmis atgal, kai atliekamas autotransporto priemone vykstančio keleivio, pasirinkusio žaliąjį kanalą, muitinis tikrinimas norminiuose aktuose nėra numatyta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija kasacine tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-582/2005 pagal nuteistojo A. Danilevičiaus kasacinį skundą, kuriuo jis prašo bylą nutraukti. A. Danilevičius nuteistas už tai, kad padarė kontrabandą, o būtent: vykdamas automobiliu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną Marijampolės teritorinės muitinės Kalvarijos kelio poste nepateikė muitinės kontrolei privalomų pateikti jam priklausančių mobiliųjų telefonų bei jų detalių: automobilio bagažinėje buvusioje garso kolonėlėje paslėptų mobiliųjų telefonų, jų baterijų, priekinių skydelių, kroviklių su kištukine jungtimi, už 53 195,15 Lt sumą.

Teismas nutartyje konstatavo, kad, „A. Danilevičius vykti per sieną buvo pasirinkęs žaliąjį kanalą, todėl pagal Muitinės departamento prie Finansų ministerijos 1993 m. lapkričio 29 d. įsakymu Nr. 314 patvirtintos Dviejų kanalų (žaliojo ir raudonojo) sistemos taikymo atliekant autotransporto priemonėmis vykstančių keleivių muitinį tikrinimą tvarkos, galiojusios veikos padarymo metu, 7 punktą keleiviai, gabenantys per valstybės sieną pasirinkę žaliąjį kanalą daiktus, kurių kiekis yra didesnis už nustatytąsias įvežimo normas, už kuriuos nustatyti importo muitai ir mokesčiai ar kuriems taikomi įvežimo draudimai bei apribojimai, atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.“¹⁹

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-569/2005.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-582/2005.

Nepateikimu muitinei laikomas ir gabenimas slepiant specialiai įrengtose slėptuvėse ar kitose sunkiai aptinkamose vietose. Daiktų slėpimas vietose, apsunkinančiose jų aptikimą, reiškia, kad daiktai ar prekės gabenami tokiose vietose, kuriose paprastai tokie daiktai netransportuojami. Visai nebūtina, kad tie daiktai būtų paslėpti specialiai kontrabandai įrengtose slėptuvėse. Laikoma, kad daiktai slepiami vietose, apsunkinančiose jų aptikimą, kai darant patikrinimą muitinėje jie randami konstrukcinėse ertmėse, neskirtose nei prekių, nei asmeninio naudojimo daiktų gabenimui. Tai gali būti automobilio dugno sritis, durelių vidus. Kontrabandos dalykui gali būti ir specialiai pagamintos ar pritaikytos tam tikros automobilio konstrukcinės ertmės, pavyzdžiui, perdirbtas automobilio bakas, konstrukcinė ertmė, esanti automobilio posparniuose ir panašiai.

Slėpimu nelaikoma, jei gabaritiniai daiktai gabenami automobilio bagažinėje arba krovinio automobilio dalyje, skirtose kroviniams vežti, jei nebuvo imtasi papildomų priemonių jiems paslėpti. Tačiau, jeigu pinigai, juvelyriniai dirbiniai, valiutinės vertybės sudėti į automobilio priekabą, tai laikoma, kad jie buvo slepiami vietose, apsunkinančiose jų aptikimą. Kaip vietas, apsunkinančias daiktų aptikimą, reikia vertinti ir knygas, albumus, jeigu į juos sudėti pinigai. Kaip tokią vietą reikėtų vertinti ir kavos indelį, kuriame tarp kavos paslėpti pinigai ar valiutinės vertybės. Šio požymio nebus, kai daiktai aptinkami tarp kitų daiktų automobilio bagažinėje, lagamine, kišenėje, piniginėje, išskyrus tuos atvejus, jei daiktai aptinkami kituose daiktuose, neskirtuose transportuoti atitinkamam daiktui. Pavyzdžiui, bagažinėje tarp drabužių rastos valiutinės vertybės rodo esant komentuojamąjį požymį.

Kiekvienu konkrečiu atveju klausimą, ar daiktai paslėpti vietose, apsunkinančiose jų aptikimą, ar ne, sprendžia tyrimą atliekantis pareigūnas.

Nepateikimas muitinei bus ir tada, kai asmuo nesustoja muitinės poste.

Jei per valstybės sieną gabenama kitų pavadinimų daiktai ar prekės, nei nurodyta deklaracijoje, irgi daroma kontrabanda. Pavyzdžiui, vietoje deklaracijoje nurodyto vario ar nikelio laužo, iš tikrųjų gabenamas kokybiškas varis ar nikelis. Gali būti, jog krovinio deklaracijoje nurodytos iš viso kitų pavadinimų prekės, nei vežamos. Pavyzdžiui, krovinio deklaracijoje nurodyta, kad gabenami vaikiški žaislai, o faktiškai gabenamos cigaretės.

Kitokiu muitinės kontrolės išvengimu laikomas „neteisingų duomenų apie gabenamus daiktus pateikimas, suklastotas muitinės deklaracijos pateikimas, taip pat kitų suklastotų dokumentų, reikalingų muitinės procedūrai atlikti, pateikimas. Tai apima ir daiktų deklaravimą žodžiu arba veiksmu, taip pat naudojantis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis atvejus.“²⁰

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 247.

„Muitinės deklaracijos suklastojimu laikomas žinomai neteisingų duomenų arba duomenų, remiantis suklastotais dokumentais apie gabenamas prekes ar kitas vertybes (tai gali būti HS kodų, vertės, kiekio, turimų licencijų ar leidimų ir kt.) įrašymas į deklaraciją, taip pat tokių žinomai neteisingų duomenų patvirtinimas antspaudais ir panašiai.“²¹ Prie kitų dokumentų, kurie gali būti suklastoti ir panaudoti darant kontrabandą, priskirtini: licencijos, leidimai, lengvatiniai prekių kilmės sertifikatai, sąskaitos-faktūros, sutartys, važtaraščiai ir kiti dokumentai.

Galimi įvairūs kontrabandos gabenimo būdai, klaidinant muitinės kontrolę pateikiant suklastotą deklaraciją ar kitokį dokumentą. Pavyzdžiui, įvežamo krovinio muitinės dokumentų, numatytų Tarptautinėje krovinių vežimo keliais sutarties (CMR) konvencijoje klastojimas, o būtent: dokumentuose nurodomas daug mažesnis įvežamų prekių kiekis, prekės deklaruojamos ne tuo kodu, sumažinama įvežamų prekių vertė, naudojamos jau naudotos sąskaitos-faktūros, klastojami kiti krovinio pervežimo dokumentai. Galimas atvejis, kai melagingai nurodomas prekių svoris, neįrašant į dokumentus antsvorio ir jo nedeklaruojant. Prekės iš užsienio valstybės išvežamos remiantis originaliais lydimaisiais krovinio dokumentais, o į importuojamą (tranzito) šalį pakliūva jau su suklastotais dokumentais, dažniausiai nurodant kitas prekes ir panašiai.

Krovinio gabenimo važtaraštis ir Krovinio muitinės deklaracija yra pagrindiniai dokumentai, leidžiantys išvežti krovinį į kitą valstybę. Važtaraštis – krovinio vežimo sutartį patvirtinantis dokumentas. Privalo būti užpildyti visi privalomi jo rekvizitai, kuriuos nustato Finansų ministerija. Krovinio siuntėjas kartu su kroviniu privalo pateikti vežėjui siuntėjo pasirašytą važtaraštį. Krovinio muitinės deklaracija pildoma remiantis pateiktu krovinio gabenimo važtaraščiu. Krovinio muitinės deklaracijoje taip pat privalo būti užpildyti visi būtini rekvizitai – siuntėjo, gavėjo juridinio asmens pavadinimas, jei fizinis asmuo – vardas, pavardė, asmens kodas, deklaracijos registracijos numeris, deklarantas, valstybė siuntėja, valstybė gavėja, prekių kilmės šalis, prekių kodai ir kiti duomenys.

Net ir tinkamai užpildyta krovinio muitinės deklaracija, turinti visus būtinus rekvizitus, gali būti klastotė, jeigu joje fiksuojami melagingi, realybės neatitinkantys duomenys.

Jeigu krovinio gabenimo važtaraštyje ar krovinio muitinės deklaracijoje nėra bent vieno privalomo rekvizito, galima pagrįstai manyti, jog šie dokumentai suklastoti.

Praktikoje gali būti kontrabandos ir dokumento klastojimo sutaptis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas nutarime Nr. 43 išaiškino, kad suklastotos muitinės deklaracijos ar kitų dokumentų, reikalingų muitinės procedūrai įforminti ir atlikti, pateikimas kvalifikuojamas tik pagal BK 199 straipsnio 1 arba 2 dalį. Tačiau asmuo, suklastojęs muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą ir pateikęs juos muitiniam tikrinimui, atsako pagal BK 199 straipsnio 1 arba 2 dalį ir BK

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 247.

300 straipsnio 1 ar 2 dalį. Asmuo, žinomai suklastojęs muitinės deklaraciją ar kitą dokumentą, reikalingą kontrabandai padaryti, jei muitiniam tikrinimui ją pateikė kitas asmuo, atsako kaip kontrabandos bendrininkas, ir jo veika kvalifikuojama pagal BK 199 straipsnio 1 arba 2 dalį ir BK 300 straipsnio 1 arba 2 dalį.

Muitinės postas, kaip numatyta Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo 18 str. „yra teritorinių muitinių padaliniai, veikiantys Muitinės departamento generalinio direktoriaus nustatytose vietose ir atliekantys jų kompetencijai priskirtus muitinės formalumus bei kitas Muitinės departamento arba teritorinės muitinės jiems pavestas funkcijas.“²² Muitinės postai steigiami valstybės sienos perėjimo vietose, geležinkelio stotyse, tarptautiniuose jūrų, upių bei oro uostuose bei kitose vietose, atsižvelgiant į asmenų, transporto priemonių ir prekių srautus bei jų tikrinimo galimybes.

Kaip jau anksčiau minėjau, prekės į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją gali būti įvežamos tik per pasienio kontrolės punktus, įskaitant veikiančius tarptautiniuose oro ir jūrų uostuose. Be to, Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Asmenys, transporto priemonės bei kroviniai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną praleidžiami atlikus muitinės kontrolę.

Taigi prekių ar daiktų gabenimas tose vietose, kur tokių muitinės postų nėra, savaime yra neteisėtas. Gabenimas ne per muitinės postus reiškia, kad prekės ar daiktai, privalomi pateikti muitinei kontrolei, gabenami ne per specialiai valstybės įrengtus postus – muitines, kuriuose atliekama muitinė kontrolė, o įvairiais lauko keliais, vedančiais link valstybės sienos, upe, ežeru ir kitais būdais, aplenkiant muitines. Tokiu būdu išvengiama muitinės kontrolės. Kai kontrabandos dalykas gabenamas ne per muitinės postus, tai tokia veika laikoma nusikaltimu nepriklausomai nuo to, ar naudojami suklastoti dokumentai, ar prekės slepiamos sunkiai aptinkamose vietose, ar prekių dokumentuose įrašytos ne to pavadinimo prekės.

Jeigu privalomi pateikti muitiniam tikrinimui daiktai taip pat specialus kontrabandos dalykas (šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys ir kiti) neteisėtai gabenami per Lietuvos Respublikos valstybės sieną be leidimo, veikos turi būti kvalifikuojamos pagal BK 199 straipsnio 1 ar 2 dalį ir BK 291 straipsnio 1 dalies sutaptį. Kadangi šiuo būdu darant kontrabandą, pažeidžiama Lietuvos Respublikos valstybės sienos perėjimo tvarka.

Kontrabandos nusikaltimo sudėtis yra formali, todėl nusikaltimas laikomas baigtu nuo privalomų pateikti muitinei daiktų nepateikimo muitinės kontrolei ar jos išvengimo momento.

²² Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 73-2517.

Kontrabandos baigtinumas apibrėžtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato nutarime Nr. 43, o būtent: „nusikaltimas laikomas baigtu nuo privalomų pateikti muitinei daiktų nepateikimo muitinės kontrolei ar jos išvengimo momento.“²³

Tačiau analizuojant įstatymus, teisės aktus bei teismų praktiką, kontrabandos baigtumo momentas priklauso nuo nusikaltimo padarymo formos. Galima išskirti, kad baigtinumas priklauso:

1. Nuo to, koku būdu yra gabenamas kontrabandos dalykas:

a) apeinant muitinės postus - kontrabanda bus baigta kai kertama Lietuvos Respublikos valstybės siena tiek iš Lietuvos Respublikos teritorijos, tiek ir kitų valstybių į Lietuvos Respublikos teritoriją,

b) pateikiant suklastotą deklaraciją ar kitus dokumentus – kontrabanda bus baigta nuo jos pateikimo muitinei momento.

2. Nuo to, kokia pasirenkama gabenamų daiktų deklaravimo forma:

a) deklaruojant žodžiu – kontrabanda bus baigta, kai prieš muitinės patikrinimą asmuo žodžiu paaiškina, kad privalomai deklaruotinių prekių ar daiktų neveža,

b) deklaruojant raštu – kontrabanda bus baigta nuo deklaracijos pateikimo momento,

c) vykstant žaliuoju kanalu – kontrabanda bus baigta nuo įvažiavimo į žaląjį kanalą momento.

Jei kontrabandos dalykas buvo aptiktas ne muitinio tikrinimo metu, bet kelyje (pavyzdžiui sustabdė policijos pareigūnai ar muitinės kriminalinės policijos pareigūnai), kontrabanda bus baigtas nusikaltimas nuo dalyko įvežimo į Lietuvos Respublikos teritoriją momento.

Pradėjus muitinį tikrinimą, tuo labiau suradus kontrabandos dalyką, asmens prisipažinimas, kad veža deklaruotinas prekes, negali būti vertinamas kaip savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikaltimą.

2.3 SUBJEKTAS

Baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo, padaręs nusikalstamą veiką. Kontrabandos atveju – tas asmuo, kuris neteisėtai gabena kontrabandos dalyką per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Pagal ilgą laiką galiojusias nuostatas baudžiamosios teisės teorijoje nusikaltimo subjektu buvo laikomas tik fizinis, sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus ir pakaltinamas asmuo. Spartėjant technikos pažangai, aštrėjant konkurencijai tarp ūkio subjektų bei ieškant vis naujų būdų ir galimybių įmonių gaunamam pelnui didinti, dalies įmonių veikla pradėjo

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 248.

kelti didelį pavojų esminiams teisiniams gėriams, todėl imta ieškoti naujų netradicinių kovos būdų. Dėl šios priežasties nuo 2003 m. gegužės 1 d. baudžiamojoje teisenoje atsirado naujas institutas – juridinio asmens atsakomybė.

Taigi dabar kontrabandos subjektu gali būti ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo. Paanalizuosiu kiekvieną jų.

Nemažai muitinės teisės aktų pažeidimų padaro fiziniai asmenys. Fiziniai asmenys bei bendrininkų grupės dažniausiai gabena tabako gaminių, alkoholio, naftos produktų, maisto bei plataus vartojimo prekių kontrabandą, slėpdami kontrabandos dalyką po viršutiniai drabužiais, lengvųjų automobilių posparniuose, durelėse, po sėdynėmis, ratuose ir kt., traukinių tambūruose, ventiliacijos angose, pažeidžia Europos Sąjungos taikomo muitų režimo keleiviams normas (atvykstantiems iš trečiųjų šalių). Keliaujant po Europos Sąjungos šalis nėra ribojama, ką pirkti ir vežtis su savimi, jeigu prekės skirtos asmeniniam naudojimui, o ne perparduoti.

„Trauktino baudžiamojon atsakomybėn asmens amžius yra pagrindinis objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, apibūdinantis asmenį, padariusį nusikalstamą veiką ir trauktiną baudžiamojon atsakomybėn.“²⁴ Kontrabandos subjektu gali būti asmuo, kuriam prieš padarant nusikaltimą yra suėję šešiolika metų. Nesvarbu ar tas asmuo Lietuvos Respublikos pilietis, ar užsienietis, ar asmuo be pilietybės.

Subjektu gali būti pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas asmuo.

Pakaltinamumas – tai fizinio asmens sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Pakaltinamumas ir nepakaltinamumas nustatomas dėl konkrečios, baudžiamuoju įstatymu uždraustos veikos ir gali būti tik tos veikos darymo metu, tai yra kontrabandos. Asmenį konkrečioje byloje nepakaltinamu pripažįsta teismas. Asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal BK už padarytą pavojingą veiką. Jam teismas gali taikyti priverčiamąsias medicinos priemones, numatytas BK 98 straipsnyje.

Ribotas pakaltinamumas – tokia psichinė asmens būseną, kuri uždraustos veikos darymo metu dėl psichikos sutrikimo, nesančio pakankamu pagrindu pripažinti jį nepakaltinamu, neleidžia asmeniui visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmus. Asmuo, pripažintas ribotai pakaltinamu, padaręs kontrabandos nusikaltimą, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama, remiantis BK 59 str.

Kai yra pagrindai taikyti priverčiamąsias medicinos priemones, bendra tvarka pradėtas procesas tampa priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesu.

Kaip pavyzdį pateiksiu Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2005, kurioje pirmosios instancijos teismas, sprendimą grįsdamas išvada, kad Ž. Matuzevičiūtė nepadarė jai inkriminuoto kontrabandos nusikalstimo ir

²⁴ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, P. 302.

paskirdamas priverčiamąją medicinos priemonę, pažeidė BPK 394 str. 1 d. 2 p. reikalavimus, nepriėmęs nutarties pradėti procesą taikyti priverčiamąsias medicinos priemones, jas pritaikė.

Pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje Ž. Matuzevičiūtė buvo kaltinama JAV dolerių kontrabanda. Teismas, konstatavęs, jog Ž. Matuzevičiūtės veiksmuose nėra nusikalstamos veikos – kontrabandos sudėties, ją išteisino ir paskyrė priverčiamąją medicinos priemonę – ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis. Nuosprendis buvo apskūstas. Apeliacinės instancijos teismas konstatavęs, jog Ž. Matuzevičiūtė nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, paliko pirmosios instancijos teismo Ž. Matuzevičiūtei paskirtą priverčiamąją medicinos priemonę. Kartu apeliacinės instancijos teismas BPK 394 str. 1 d. 2 p. pažeidimą įvertino kaip formalų ir neesminį, dėl kurio būtų pagrindas naikinti nutartį

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje dėl priverčiamosios medicinos priemonės taikymo konstatavo, „kad pagal baudžiamąjį įstatymą priverčiamosios medicinos priemonės – tai ir gydomojo, ir valstybės prievartos poveikio priemonių visuma, tam tikras jų derinys. Šiomis priemonėmis siekiama užtikrinti pavojingas veikas padariusių asmenų sveikatos apsaugą, gydymą ir kitus gyvybiškai svarbius interesus. Kartu minėtomis priemonėmis norima apsaugoti visuomenę nuo kitų galimų sutrikusios psichikos asmenų pavojingų veikų. Nors priverčiamosios medicinos priemonės nėra bausmės, jos neužtraukia teistumo ir pan., tačiau kai kurios jų pagal sukeltus suvaržymus, apribojimus prilyginamos suėmimui, laisvės atėmimui (BK 76 straipsnio 3 dalis, BPK 406 straipsnio 2 dalis). Šios ir kitos aplinkybės nulėmė ir atitinkamus priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo proceso reguliavimo ypatumus. Įstatyme įtvirtintas imperatyvas, kad visais atvejais, kai yra pagrindai taikyti priverčiamąsias medicinos priemones, bendra tvarka pradėtas procesas tampa priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesu (pvz., BPK 393, 394 straipsniai) ir turi būti vadovujamasi BPK XXIX skyriaus nuostatomis. Todėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymas nesiremiant specialiosiomis, būtent šių priemonių taikymo procesui nustatytomis taisyklėmis.

Kita vertus, jei bylos nagrinėjimo metu teisėjas ar teismas nėra priėmęs nutarties pradėti procesą taikyti priverčiamąsias medicinos priemones, tai BPK XXIX skyriaus nuostatomis negali būti remiamasi sprendžiant kitus esminius bylos klausimus, pvz., nutraukti bylą, jeigu neįrodyta, kad asmuo padarė baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką (BPK 403 straipsnio 1 dalies 6 punktas).²⁵

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-569/2005.

Kontrabandą gabenantis asmuo – tai ne tik tas asmuo, kuris betarpiškai gabena kontrabandinį krovinį. Gabenančiu kontrabandinį krovinį gali būti ir kiti asmenys, pavyzdžiui, kontrabandos nusikaltimą organizavęs ar to nusikaltimo padarymui padėjęs asmuo. Nusikaltimą organizavęs asmuo nebūtinai turi pats gabenti kontrabandinį krovinį. Jei asmuo tiesiogiai nedalyvavo padarant BK 199 str. numatytą veiką, tačiau organizavo, kurstė, padėjo daryti nusikaltimą kitiems asmenims, jo veika kvalifikuojama papildomai ir pagal BK 24 str.

Kai du ar daugiau asmenų bet kurioje nusikaltimo stadijoje susitaria nusikaltimą daryti, tęsti ar užbaigti, ir kiekvienas bendrininkas tiesiogiai padaro bent dalį BK 199 str. dispozicijoje numatytos veikos, veika bus kvalifikuojama tik kaip kontrabanda, be nuorodos į BK 24 str.

Kai kontrabandą padaro organizuota grupė, visų dalyvių veikos kvalifikuojamos pagal BK 199 str. ir 249 str.

Jeigu muitinės, pasienio policijos ir kitų tarnybų darbuotojai pagal susitarimą su kontrabandą darančiais asmenimis praleidžia kontrabandos dalyką per muitinę ar valstybės sieną, jų veikos kvalifikuojamos pagal sutaptį ir už atitinkamą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešinsies interesams. Pateiksiu pavyzdį, susijusį su valstybės tarnautojo, padėjusio padaryti kontrabandą, veikos kvalifikavimu ir kvalifikacijos motyvacija.

Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartyje baudžiamosios bylos Nr. 2K- 530/2005 nurodoma, kad „pagal šioje byloje žemesnių teismų nustatytas faktines aplinkybes, A. Šutas ir A. Jankauskas, būdami valstybės tarnautojai - VSAT pareigūnai - veikdami savo naudai iš anksto susitarė priimti 1800 EU kyši iš V. Narkaus už neteisėtą veikimą - dviejų refrižeratorių (kiekvieno vertė 98 000 Lt) praleidimą išvykti iš Lietuvos į Baltarusiją, neatliekant šių transporto priemonių patikrinimo, nes jų identifikaciniai numeriai ir registracijos pažymėjimai buvo suklastoti ir taip padėjo D. Kybartui bei V. Narkui daryti kontrabandą, todėl jų veika teisingai kvalifikuota kaip idealioji nusikaltimų sutaptis pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 199 straipsnio 1 dalį ir 225 straipsnio 2 dalį.“²⁶

Panagrinėsiu juridinį asmenį kaip baudžiamosios atsakomybės subjektą.

Su prekių gabenimu per muitinę bei su muitinės formalumų atlikimu susijęs platus verslo subjektų ratas. Dažniausiai su šiais klausimais yra susiję: siuntėjai, gavėjai, vežėjai, ekspeditoriai. Neabejotinai siuntėjai yra susiję su kontrabanda, kai kontrabandos dalykas slepiamas krovinyje, nes būtent siuntėjas formuoja krovinį. Su tokios kontrabandos gabenimu gali būti susiję ir gavėjai. Su kontrabanda, gabenama naudojant suklastotus dokumentus, kitų pavadinimų prekes ar

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-530/2005.

prekių kiekį nei nurodoma muitinės dokumentuose, dažniausiai siejasi gavėjas, kiek rečiau vežėjas ir siuntėjas. Tais atvejais, kai siuntėjas nėra susijęs su kontrabanda, muitinės dokumentuose kaip siuntėjas nurodomas neegzistuojantis verslo subjektas arba dokumentai suklastojami nurodant tikrojo siuntėjo rekvizitus. Transporto priemonių konstrukcijose paslėptą kontrabandą arba kontrabandą, gabenamą be muitinės dokumentų – transporto priemonė vyksta kaip tuščia, organizuoja ir gabena vežėjai.

Visais šiais atvejais iškyla juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė.

Juridinio asmens sąvoka apibrėžta Civiliniame kodekse (toliau CK). CK 2.33 str. nustatyta, kad juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises ir pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme. Tačiau teisėsaugos pareigūnai, sprenddami juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimus, vadovaujasi ne tik CK nuostatomis, bet ir BK normomis. BK 20 str. 5 d. nustatyta, kad pagal BK neatsako valstybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Taigi pagrindiniai baudžiamosios atsakomybės subjektai yra privatūs juridiniai asmenys, kurių tikslas tenkinti privačius interesus.

Juridinio asmens atsakomybė baudžiamosios teisės prasme yra išvestinė. Juridinis asmuo laikomas padariusiu nusikalstamą veiką tik tuo atveju, jei ją padarė fizinis asmuo, veikdamas jo naudai ir interesais. Todėl juridinis asmuo nebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nenustačius veiką padariusio fizinio asmens. Be to, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kurstė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės. Fiziniai asmenys skiriami į dvi kategorijas:

1. fizinis asmuo, veikęs individualiai arba juridinio asmens vardu, jeigu jis eidamas vadovaujančias pareigas, turėjo teisę:

- a) atstovauti juridiniam asmeniui arba
- b) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba,
- c) kontroliuoti juridinio asmens veiklą;

2. fizinis asmuo, kuris yra juridinio asmens darbuotojas arba įgaliotas asmuo, jei veikla padaroma nesant anksčiau nurodyto vadovaujančio fizinio asmens pakankamos priežiūros arba kontrolės.

Sprendžiant juridinio asmens atsakomybės klausimą, svarbiausia yra fizinio asmens padarytos veikos ir juridinio asmens ryšys. Todėl kvalifikuojant juridinio asmens padarytą veiką, nurodomas ne tik BK specialiosios dalies straipsnis, kurio sudėtį įgyvendino kaltinamas fizinis asmuo, bet ir BK 20 str. 2 d. ar 3 d.

2.4. SUBJEKTYVIEJI POŽYMIAI

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – tai subjektyvių požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir jos padarinius, visuma.

„Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, tai požymiai, apibūdinantys žmogaus vidinę – psichinę, savo elgesį suvokiančią, pateisinančią, nukreipiančią ir kontroliuojančią pusę.“²⁷

Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai turi didžiulę reikšmę baudžiamojoje teisėje. Reikia pabrėžti, kad subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai yra subjektyvusis asmens baudžiamosios atsakomybės pagrindas.

Prie subjektyviųjų požymių priskiriami kaltė, nusikalstamos veikos padarymo motyvas ir tikslas. Kaltė yra pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis. Ji būtinoji kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties dalis, todėl turi būti įrodinėjama kiekvienoje baudžiamojoje byloje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime Nr. 43 konstatuojama, kad „kontrabandos nusikaltimas padaromas tik tiesiogine tyčia. Motyvai ir tikslai nėra būtini šio nusikaltimo subjektyviosios pusės požymiai ir neturi reikšmės veikos kvalifikavimui.“²⁸

Taigi kontrabanda padaroma tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad jis neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena privalomus pateikti muitinei daiktus, to nori ir taip veikia. Jis sąmoningai nepateikia gabenamų daiktų kontrolei, nors žino apie pareigą juos pateikti, ar kitaip sąmoningai vengia kontrolės.

Kai nėra aplinkybių, rodančių tokį intelektualų kaltės momentą, nėra ir kaltės.

Kontrabandai būdinga išankstinė tyčia. Iš anksto apgalvota tyčia atskleidžia psichinį kaltininko santykį su veika trunkantį daugiau laiko, kuris skiriamas apgalvoti nusikalstamos veikos aplinkybes, veikimo būdą ir siekiamus padarinius. Pavyzdžiui, asmuo, norintis į Lietuvos Respubliką neteisėtai įvežti narkotines medžiagas, jas iš anksto įsigyja, sugalvoja, kur slėps, kokia transporto priemone gabens ir kt. Visa tai rodo tvirtą jo pasiryžimą padaryti nusikaltimą. Išankstine tyčia veikiantis asmuo paprastai yra laikomas pavojingesniu.

Įrodinėti subjektyviusius nusikalstamos veikos požymius yra nepalyginti sudėtingiau nei objektyviusius požymius. Visada, nesvarbu ar įtariamasis ar kaltinamasis prisipažino ar ne, išvadą apie subjektyviusius veikos požymius ir jų turinį daro ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ir teismas. Išvada teisme daroma remiantis byloje surinkta ir teismo posėdyje išnagrinėta medžiaga. Visos išvados turi būti motyvuotos, pagrįstos surinkta bylos medžiaga.

²⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, P. 319.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos byloje // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P.249.

Štai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija išnaginėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-686/2003 pagal E. Ivanovo kasacinį skundą. E. Ivanovas buvo nuteistas už tai, kad per Panevėžio teritorinės muitinės Saločių kelio postą, paslėpdamas po automobilio priekinėmis sėdynėmis, nepateikdamas muitinės patikrinimui ir taip išvengdamas muitinės kontrolės, automobiliu „Mitsubishi Colt,” per Lietuvos Respublikos sieną gabeno privalomus pateikti muitinei daiktus – į tris paketus supakuotus 10715,2 gramų svorio radijo detalių ir brangiųjų bei spalvotųjų metalų laužo, kurio sudėtyje yra 518,4 gramų sidabro 155,52 Lt. vertės, 1518,16 gramų paladžio 35600,85 Lt. vertės, 16,3 gramų volframo 0.29 Lt. vertės, 252,57368 gramų platinos 8504,16 Lt. vertės, 306 gramai vario 0,95 Lt. vertės, 682 gramai iridžio 15992,9 Lt. vertės. Viso gabeno daiktų bendros 60254,67 Lt. vertės.

E. Ivanovas ginčija padaryto nusikaltimo subjektyviąją pusę ir nurodo, kad nesuvokė, jog vežė kontrabandą, nes nežinojo vežtų detalių cheminės sudėties bei vertės, todėl ir nemanė, jog draudžiama jas gabenti.

Teismas, išnaginėjęs baudžiamąją bylą, dėl subjektyviųjų požymių veikoje buvimo, nutartyje konstatavo, kad „kasacinio skundo motyvai nepagrįsti. Kasatorius gyveno Lietuvoje, o dirbo Latvijoje. Jis kiekvieną mėnesį po keletą kartų važiuodavo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, todėl neabejotinai žinojo Muito režimą keleiviams, vykstantiems per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, pagal kurį keleiviams draudžiama vežti ne tik tauriuosius metalus, bet ir netauriuosius metalus, jų lydinius, atliekas bei laužą. Kolegijos nuomone, kasatoriaus aiškinimas, jog nemanė vežęs kontrabandą, vertinamas kaip siekimas išvengti atsakomybės.“²⁹

Motyvai ir tikslas nėra būtieji subjektyvieji kontrabandos požymiai. Kaip rodo praktika, kontrabandos motyvai dažniausiai būna savanaudiškumas – noras gauti materialinės naudos, vienaip ar kitaip pasipelnyti.

Kontrabandos motyvai ir tikslas veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Jie turi reikšmę individualizuojant bausmę. Be to, pagal BK 60 str. 1 d. 3 p. veika padaryta dėl savanaudiškų paskatų gali būti pripažinta kaltininko atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Savanaudiškos paskatos pripažįstamos kaltininko atsakomybę sunkinančia aplinkybe nepriklausomai, ar savanaudiškos paskatos buvo iki nusikaltimo – kontrabandos padarymo, ar darant šią veiką.

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 4 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-686/2003.

3. KONTRABANDA KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI

BK 199 straipsnio 2 dalis nustato kvalifikuotą kontrabandos sudėtį priklausomai nuo kontrabandos dalyko. Šioje dalyje numatyta, kad kontrabanda laikomas šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant arba neturint leidimo jas gabenti. Būtent šių daiktų gabenimas didina kontrabandos pavojingumą, nes gabenant šį specialų kontrabandos dalyką, keliama grėsmė ir visuomenės saugumui.

Tam, kad būtų nustatytas šių dalykų priklausomumas konkrečiai kategorijai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (toliau BPK) 208 straipsniu gali būti skiriama ekspertizė arba tai pavedama nustatyti specialistui.

BK 199 str. 2 d. dispozicija numato tokią sudėtį, kuri nustato atsakomybę už kontrabandos padarymą ir nepažeidžiant įprastinių muitinės formalumų. Įtarimui, kad padaryta nusikalstama veika, pakanka vieno požymio: „kas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias, stipriai veikiančias, narkotines, psichotropines medžiagas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius)“. Pagal šios normos prasmę daiktų, nurodytų dispozicijoje, gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neturint leidimo sudaro šio nusikaltimo sudėtį ir tada, kai nėra daiktų nepateikimo muitinės kontrolei ar kitokio šios kontrolės išvengimo požymių.

Taigi BK 199 str. 2 d. nurodytų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną laikomas kontrabanda esant nors vienam požymiui: nepateikiant jų muitinei kontrolei, kitaip išvengiant muitinės kontrolės, arba gabenant neturint leidimo, nepriklausomai nuo to, ar šie kontrabandos dalykai gabunami per muitinę, ar ne per muitinę. Pateiksiu pavyzdį, susijusį su veikos kvalifikavimu, pasikėsinant kontrabandos dalyką gabenti per muitinės postą be leidimo ir jo nedeklaruojant.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija išnagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-32/2006, kurioje A. S buvo nuteistas pagal BK 22 str. 1 d. ir 199 str. 2 d. už tai, kad 2004 m. kovo 16 d., apie 22 val., nepateikdamas muitinės kontrolei ir neturėdamas leidimo, A. M. vairuojamu automobiliu „Volkswagen Passat“ ir jam nežinant, per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, Adutiškio kelio postą, pasikėsino neteisėtai gabenti 206,632 g baltos spalvos miltelių, kurių sudėtyje buvo didelis kiekis psichotropinių medžiagų – 81,979 g

metamfetamino ir 8,428 g MDMA, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl prižasčių, nepriklausančių nuo jo valios, nes buvo sulaikytas muitinės pareigūnų.

Kasatorius tvirtina, kad neįrodyta jo kaltė padarius šią nusikalstamą veiką, nes jis jokio tikslo paslėpti vežamus daiktus ar kitaip išvengti muitinės kontrolės neturėjo. Teismas nutartyje konstatavo, kad „daiktų, nurodytų BK 199 straipsnio 2 dalies dispozicijoje, gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neturint leidimo sudaro šio nusikaltimo sudėtį ir tada, kai nėra daiktų nepateikimo muitinės kontrolei ar kitokio šios kontrolės išvengimo požymių. Senato nutarimo 2.2 punkte išaiškinta, kad daiktų nepateikimas muitinės kontrolei yra tada, kai kontrabandos dalykas gabenamas ne per muitinę arba per muitinę, tačiau jo nedeklaruojant, nerodant muitinio tikrinimo metu.

Teismas pagrįstai nustatė, kad A. S. suvokė, jog gabena draudžiamas psichotropines medžiagas, ir turėjo tikslą jas pergabenti per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, tačiau nusikalstama veika nebuvo baigta, nes muitinio tikrinimo metu šios medžiagos buvo surastos. Pagrįstai, remiantis liudytojų – muitinės pareigūnų – parodymais teismai nustatė aplinkybę, kad A. S. ne tik neturėjo leidimo psichotropinėms medžiagoms gabenti iš Lietuvos Respublikos, bet ir nepateikė šių medžiagų muitinės kontrolei. Šiuo atveju nepateikimas muitinės kontrolei pasireiškė tuo, kad A. S. iki muitinio tikrinimo pradžios žodžiu ar raštu nedeklaravo, kad jis gabena draudžiamas medžiagas, o tai padarė tik pareikalavus muitinės pareigūnams. Todėl nusikalstamos veikos kvalifikavimui neturi reikšmės ta aplinkybė, kad A. S. paketą su psichotropinėmis medžiagos buvo ne paslėpęs, o įsidėjęs į kišenę. Tokie A. S. veiksmai atitinka nusikalstamos veikos, numatytos BK 22 straipsnio 1 dalyje, 199 straipsnio 2 dalyje, sudėtį.“³⁰

Šaunamųjų ginklų ir šaudmenų sąvokas apibrėžia Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas.

„Šaunamasis ginklas – įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas kaip ginklas, iš kurio sprogo, dujų ar oro slėgio ar kokia nors kita varomąja jėga gali būti paleistas sviedinys (kulka, šratas ar kt.), arba kenksmingos, dirginančios medžiagos, skirti mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per nuotolį paveikti.

Šaunamuoju ginklu laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys.

Šaudmuo – daiktų ir medžiagų visuma, skirta šūviui iš šaunamojo ginklo atlikti.“³¹

Ginklai ir šaudmenys yra klasifikuojami, tai yra ginklai ir šaudmenys priskiriami pagal jų pavojingumo laipsnį vienai iš kategorijų (A, B, C arba D). Pavojingiausi yra A kategorijos ginklai ir šaudmenys, mažiausiai pavojingi – D kategorijos ginklai ir šaudmenys.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 10 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-32/2006.

³¹ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-467.

A kategorijai priskiriami šie įrenginiai, daiktai, šaudmenys, ginklų priedėliai: karinės raketos su sprogstamaisiais užtaisais ir jų paleidimo įtaisai, automatiniai šaunamieji ginklai, šaunamieji ginklai, kurie užmaskuoti kaip kiti daiktai, šaudmenys su pramušamaisiais, sprogstamaisiais arba padegamaisiais sviediniais ir šių šaudmenų sviediniai bei jų paleidimo įtaisai, visų kalibrų patrankos, haubicos, mortyros, minosvaidžiai bei kiti. Įstatyme jų įvardinta septyniolika. B kategorijos ginklams priskiriami šie: pusiau automatiniai arba pertaisomi trumpieji šaunamieji ginklai, vienašūviai trumpieji šaunamieji ginklai, šaudantys centrinio įskėlimo šoviniais, vienašūviai trumpieji šaunamieji ginklai, kurių visas ilgis yra mažesnis kaip 28 cm, šaudantys žiedinio įskėlimo šoviniais, jiems priskirta aštuoni. C kategorijos ginklams priskiriami: pertaisomi ilgieji šaunamieji ginklai, išskyrus pertaisomus ilguosius lygiavamzdžius šaunamuosius ginklus ne ilgesniais kaip 60 cm vamzdžiais, ilgieji vienašūviai graižtviniai šaunamieji ginklai, pneumatiniai ginklai, kurių sviedinio kinetinė energija viršija 7,5 J.ir kt. D kategorijos ginklams priskiriami: vienašūviai ilgieji lygiavamzdžiai šaunamieji ginklai, signaliniai šautuvai, pistoletai (revolveriai), dujiniai ginklai (pistoletai (revolveriai), aerosoliniai įrenginiai, įtaisai), nešaunamieji ginklai, kurie nepriskirti draudžiamiesiems ginklams ir kiti.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu „Dėl ginklų ir šaudmenų gabenimo“ patvirtintos B, C, D kategorijų ginklų, šaudmenų, jų dalių eksporto, importo ir tranzito taisyklės. Jos reglamentuoja B, C, D kategorijų ginklų (išskyrus B, C kategorijų trumpuosius šaunamuosius ginklus, jų dalis), skirtų parduoti, realizuoti ar kitaip perduoti, šaudmenų (išskyrus šaudmenis, skirtus tik trumpiesiems šaunamiesiems ginklams), jų dalių eksportą, importą, gabenimą tranzitu, vežimą iš Lietuvos Respublikos į Europos Sąjungos valstybę, iš Europos Sąjungos valstybės į Lietuvą, taip pat informacijos užsienio valstybėms apie ginklų gabenimą pateikimą.

Pagal Vyriausybės nutarimą nustatomi šių rūšių leidimai: eksportuoti ginklus, importuoti ginklus, gabenti ginklus tranzitu, vežti ginklus. Be to, remiantis taisyklėmis, išdėstytomis nutarime ginklai gali būti įvežami į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją, išvežami iš jos ar gabenami tranzitu tik per įsakmiai išvardintus teritorinių muitinių postus: Vilniaus teritorinės muitinės Medininkų kelio postą, Vilniaus oro uosto postą, Vaidotų geležinkelio postą, Kauno teritorinės muitinės Kauno oro uostą, Klaipėdos teritorinės muitinės Molo jūrų uosto postą, Pilies jūrų uosto postą, Malkų įlankos jūrų uosto postą, Alytaus teritorinės muitinės Šeštokų geležinkelio postą, Marijampolės teritorinės muitinės Kalvarijos kelio postą bei kt.

Lietuvos Respublikos teritorijoje negali būti branduolinių, radioaktyviųjų, cheminių, biologinių ar kitokio masinio naikinimo ginklų, todėl šaudmenų, pripildytų tokių medžiagų, apyvarta – gaminimas, įsigijimas, įvežimas ir pan., yra draudžiama.

Radioaktyviųjų medžiagų sąvoką apibrėžta Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas.

Radioaktyvioji medžiaga – „kiekviena medžiaga, kurioje yra vienas arba daugiau radionuklidų ir kurių savitasis aktyvumas viršija nustatytą dydį.“³² Jose yra natūralių ar dirbtinų izotopų. Prie tokių medžiagų priskiriama cezis, uranas, polonis, francis ir kt., kurie yra radioaktyvūs, t.y. skleidžia spindulius, veikiančius žmogaus organizmą.

Be Radiacinės saugos centro išduotos licencijos gaminti, naudoti, prekiauti, saugoti, montuoti, prižiūrėti, remontuoti, perdirbti, vežti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius bei tvarkyti (surinkti, rūšiuoti, apdoroti, laikyti, perdirbti, transportuoti, saugoti, nukenksminti) radioaktyviašias atliekas draudžiama, išskyrus šiuos atvejus: verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, kuriems taikomi nereguliuojamosios veiklos kriterijai; jonizuojančiosios spinduliuotės generatoriams transportuoti ir saugoti.

Be Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išduoto leidimo radioaktyviašias medžiagas draudžiama įvežti į Lietuvos Respubliką, išvežti iš jos, vežti tranzitu ar pervežti joje. Leidimus radioaktyviašias medžiagas, skirtas asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms, įmonėms, mokslo ir mokymo įstaigoms bei valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms, įvežti į Lietuvos Respubliką, išvežti iš jos, vežti tranzitu ar pervežti joje išduoda Aplinkos ministerija, suderinusi su Radiacinės saugos centru, o visais kitais atvejais - Aplinkos ministerijos teikimu Vyriausybė.

Nuodingosios medžiagos – „tai cheminių medžiagų ir preparatų įstatyme apibrėžtos labai toksiškos, toksiškos, kancerogeninės, mutageninės, toksiškos reprodukcijai cheminės medžiagos ir (ar) preparatai.“³³ Sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų įstatyme.

Sveikatos apsaugos ministerija, suderinusi su Aplinkos ministerija ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, patvirtina cheminių medžiagų ir preparatų, kurių naudojimas draudžiamas arba griežtai ribojamas, sąrašus ir nustato griežtai ribojamų cheminių medžiagų ir preparatų importo bei eksporto ribojimo tvarką. Cheminių medžiagų, priskiriamų prie strateginių prekių, importo ir eksporto tvarką, cheminių medžiagų, įrašytų į medžiagų, kurios gali būti panaudotos cheminio ginklo gamyboje, sąrašą, importo ir eksporto tvarką, cheminių augalų apsaugos preparatų importo tvarką nustato Lietuvos Respublikos teisės aktai. Importuojamos ar eksportuojamos pavojingos cheminės medžiagos ir preparatai privalo būti supakuoti ir paženklinėti pagal įstatymo reikalavimus. Su cheminių medžiagų ar preparatų siunta arba prieš išsiunčiant chemines medžiagas ir preparatus gavėjui turi būti pateikiami saugos duomenų lapai. Muitinės

³² Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-239.

³³ Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2330.

departamentas prie Finansų ministerijos kontroliuoja pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų importą ir eksportą, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos ir Aplinkos ministerijos patvirtinta tvarka informuoja cheminių medžiagų ir preparatų valdymą vykdančias institucijas apie pastebėtus šio įstatymo reikalavimų pažeidimus.

Strateginių prekių sąvoką ir sąrašą apibrėžia Lietuvos Respublikos strateginių prekių eksporto, importo ir tranzito kontrolės įstatymas bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 573.

„Strateginės prekės – dvejopo naudojimo prekės ir technologijos ir (ar) karinė įranga, taip pat paslaugos, susijusios su šiomis prekėmis.“³⁴

Strateginių kontroliuojamųjų prekių sąrašą sudaro 6 grupių prekės, kurių importą, tranzitą bei eksportą kontroliuoja tarptautinės kontrolės institucijos:

„1 grupė (dvigubos paskirties - civilinės ir karinės - prekės ir technologijos) - tarptautinis pramoninis sąrašas;

2 grupė (prekės ir technologijos, skirtos arba modifikuotos kariniams tikslams) - tarptautinis amunicijos sąrašas;

3 grupė (branduolinės medžiagos ir branduolinėje veikloje naudojami įrenginiai) - branduolinių medžiagų ir branduolinėje veikloje naudojamų įrenginių sąrašas;

4 grupė (dvigubos paskirties prekės, kurios gali būti naudojamos branduolinėje veikloje) - dvigubos paskirties prekių, kurios gali būti naudojamos branduolinėje veikloje, sąrašas;

5 grupė (raketų technologijos, naudojamos raketų gamyboje) - raketų technologijų kontrolės režimo sąrašas;

6 grupė (cheminiai ir biologiniai agentai, dvigubos paskirties įrenginiai, naudojami cheminiams ir biologiniams ginklams gaminti) - cheminių ir biologinių agentų, dvigubos paskirties įrenginių, naudojamų cheminiams ir biologiniams ginklams gaminti, sąrašas“³⁵. Tokios prekės yra kovinių raketų kuras, kai kurie lazeriniai įrenginiai, kai kurių metalų lydiniai ir kt.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl strateginių prekių eksporto, importo, tranzito ir tarpininkavimo licencijavimo taisyklių ir strateginių prekių kontrolės vykdymo taisyklių patvirtinimo“ numatyta, kad strateginių prekių eksporto, importo, tranzito ir tarpininkavimo kontrolę vykdo Ūkio ministerija, Aplinkos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Susisiekimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos bei kitos nutarime nurodytos Lietuvos Respublikos institucijos.

³⁴ Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 61-1533.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 573 „Dėl strateginių prekių ir technologijų importo, tranzito ir eksporto kontrolės // Valstybės žinios. 1977, Nr. 55-1272.

Nutarime numatytos šios licencijų rūšys: individuali eksporto licencija – leidimas, suteikiantis eksportuotojui teisę eksportuoti licencijoje nurodytą dvejopo naudojimo prekių ir technologijų kiekį nurodytam gavėjui; visuotinė eksporto licencija – leidimas, suteikiantis eksportuotojui teisę eksportuoti licencijoje nurodytas dvejopo naudojimo prekes ir technologijas ar jų grupes į vieną ar keletą nurodytų valstybių. Nustatomos šių rūšių karinės įrangos eksporto, importo ir tranzito licencijos: individuali eksporto licencija, individuali eksporto licencija laikinai išvežti (remontuoti, demonstruoti parodoje, patikrai atlikti, laikinai naudoti), individuali importo licencija, individuali importo licencija laikinai įvežti, tranzito licencija. Yra numatyta ir tarpininkavimo licencija - leidimas, suteikiantis tarpininkui teisę derėtis ar rengti sandorį tarp licencijoje nurodyto pirkėjo ir pardavėjo dėl nurodytos karinės įrangos perdavimo iš Lietuvos Respublikos teritorijos, kitos Europos Sąjungos valstybės teritorijos arba ne Europos Sąjungos valstybės į bet kurią kitą ne Europos Sąjungos valstybę.

Licencijas strateginių prekių gabenimui išduota Ūkio ministerija, ji gali būti vienkartinė arba daugkartinė. Licencija išduodama atskirai importui, eksportui bei tranzito procedūroms atlikti.

Nuodingomis medžiagomis laikomos medžiagos, kurios nuodijančiai veikia žmogaus organizmą, gali sukelti sunkius sveikatos sutrikimus ar mirtį. Prie jų priskiriami ciano kalis, strichninas, arsenikas ir kt.

Stipriai veikiančios medžiagos – tai tokios medžiagos, kurios panaudotos atitinkamais kiekiais ar neleistinu būdu gali padaryti žalą žmogaus sveikatai. Tai migdomieji, nuskausminamieji ir kt. vaistai kaip analginas, klofelinas, veronalis ir kt.

Lietuvos Respublikos Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatyme įtvirtinta narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąvoka, tai „į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiavimo jomis sukelia žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar pavojų žmogaus sveikatai.“³⁶

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) sąvokas apibrėžia Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakai (prekursoriai) – „cheminės medžiagos, šių medžiagų druskos, mišiniai ir natūralūs produktai, kurių sudėtyje yra pirmtakų, dažnai naudojami neteisėtai narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybai ir dėl to kontroliuojami pagal Jungtinių Tautų 1998 metų konvenciją „Dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių

³⁶ Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 8-161.

medžiagų apyvarta“, ir įrašyti į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintą pirmtakų (prekursorių) sąrašą.“³⁷

Sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo dalyko – tam tikros medžiagos priklausymo narkotinėms ar psichotropinėms medžiagoms, paprastai tik išorinė apžiūra neleidžia padaryti tikslios išvados. Kad būtų nustatytas tikslus tam tikros narkotinės ar psichotropinės medžiagos pavadinimas ir jos atitikimas patvirtintiems sąrašams, turi būti gauta atitinkama specialisto ar eksperto išvada.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelis, didelis ir labai didelis kiekis yra nustatomas remiantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. V-239 patvirtintomis rekomendacijomis.

Pagal narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymą narkotinės ir psichotropinės medžiagos klasifikuojamos pagal žalingą jų poveikį žmogaus sveikatai (kai jomis piktnaudžiaujama) ir pagal tai, ar gali būti vartojamos sveikatos priežiūros tikslams. Šiuo metu galioja trys narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašai:

1. pirmąjį sąrašą sudaro „Narkotinės ir psichotropinės medžiagos, draudžiamos vartoti medicinos tikslams“. Tai heroinas, kanapės, kokamedžio pasta, amfetaminas ir kt.

2. antrąjį sąrašą sudaro „Narkotinės ir psichotropinės medžiagos, leidžiamos vartoti medicinos tikslams“. Čia išvardinti augalai, narkotinės medžiagos, kurios leidžiamos vartoti medicinos tikslams.

3. trečiąjį sąrašą sudaro „Psichotropinės medžiagos, leidžiamos vartoti medicinos tikslams“.

Į antrąjį ir trečiąjį sąrašus įtrauktos medžiagos gali būti naudojamos sveikatos priežiūros ir veterinarijos tikslams, tačiau laikantis tam tikros nustatytos tvarkos.

Į pirmąjį sąrašą įtrauktas medžiagas vartoti sveikatos priežiūros tikslams draudžiama.

Sveikatos apsaugos ministerija Vyriausybės nustatyta tvarka išduoda leidimus įsigyti, laikyti, gabenti šalies teritorijoje, gaminti, perdirbti, importuoti, eksportuoti, naudoti moksliniams tyrimams arba teisėsaugos institucijoms būtinus, į pirmąjį sąrašą įtrauktų medžiagų kiekius.

Licencijas gaminti, importuoti į Lietuvą, eksportuoti iš jos, verstis į antrąjį ir trečiąjį sąrašus įtrauktų medžiagų didmenine ir mažmenine prekyba išduoda, jų galiojimą sustabdo, galiojimą panaikina, licencijuojamą veiklą kontroliuojanti Sveikatos apsaugos ministerija arba jos įgaliota institucija.

BK 199 str. 2 d. numatyta baudžiamoji atsakomybė tik už neteisėtai įgytų ir laikomų narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Jei asmuo užsienyje narkotines ar

³⁷ Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 55-1764.

psichotropines medžiagas (ar vaistus, kurių sudėtyje yra šių medžiagų), įsigijo teisėtai ir jas gabeno per valstybės sieną sveikatos priežiūros tikslams asmeniniam vartojimui bei neviršijo nustatyto kiekio, tai galiojančio recepto neturėjimas nereiškia, kad asmens veikoje yra BK 199 str. 2 d. numatyto nusikaltimo požymių.

Pateiksiu tai patvirtinantį pavyzdį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija išnagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-108/2006. R.K. buvo nuteistas už tai, kad Rusijos Federacijoje, neteisėtai, neturėdamas tikslo platinti, įgijo 100 vienetų tablečių „Fenazepam“, kurių sudėtyje yra 0,1 g minėto pavadinimo psichotropinės medžiagos, ir neturėdamas leidimo jas gabeno per Lietuvos Respublikos valstybės sieną.

Kasaciniu skundu prokuroras prašė panaikinti nuosprendį ir bylą nutraukti, nesant R.K. veikoje nusikaltimų, numatytų BK 259 str. 1 d. ir 199 str. 2 d. sudėties.

Nutartyje teismas konstatavo „kad šioje byloje nėra įrodymų, neginčijamai patvirtinančių R. K. kaltę neteisėtai įgijus minėtą psichotropinę medžiagą. Fenazepamas yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sudarytą narkotinių ir psichotropinių medžiagų III sąrašą. Pagal Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo 17 straipsnio 2 dalį asmuo sveikatos priežiūros tikslams turi teisę įsigyti vaistinėse į II ir III sąrašus įtrauktų paruoštos formos medžiagų pateikęs galiojantį receptą, tačiau ši nuostata taikoma tik Lietuvos Respublikoje.

Iš R. K. parodymų, kurių nepaneigia kiti įrodymai, matyti, kad jis įgijo 100 vienetų tablečių „Fenazepam“ Rusijos Federacijoje esančioje vaistinėje be recepto, nes recepto vaistinėje iš jo nebuvo reikalaujama, ir šias tabletes ketino atvežti Lietuvoje gyvenantiems giminaičiams sveikatos priežiūros tikslams. Esant šioms aplinkybėms laikyti, kad R. K. psichotropinę medžiagą – fenazepamą – įgijo neteisėtai, nėra pagrindo, nes R. K., pirkdamas vaistus, kurių sudėtyje yra šios medžiagos, nesiekė juos įgyti neteisėtai, minėtus vaistus užsienyje pirko legaliai – vaistinėje. BK 259 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę tik už neteisėtą psichotropinių medžiagų įgijimą.“³⁸

Šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) neteisėtas gaminimas, įgijimas, laikymas, nešiojimas, gabenimas ir jų neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną – kontrabanda, kvalifikuojamas pagal BK 199 str. 2 d. ir atitinkamai pagal BK 253, 256, 259, 260, 266, 267 straipsnius.

Pateiksiu pavyzdį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija išnagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 2K-273/2004, kurioje Olegas Baranauskas Kauno apygardos teismo nuteistas

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-108/2006.

pagal Lietuvos Respublikos BK 259 straipsnio 1 dalį ir BK 199 straipsnio 2 dalį. Už tai, kad 2003 m. lapkričio 7 d., apie 17 val., Kaune iš ikiteisminio tyrimo metu nenustatyto asmens neturėdamas tikslo parduoti ar kitaip platinti neteisėtai įsigijo psichotropinių medžiagų, draudžiamų vartoti medicinos tikslams: 0,132 g metamfetamino ir 0,175 g MDMA, kurias tą pačią dieną neteisėtai gabeno iki Marijampolės r., Salaperaugio k., esančio Kalvarijos pasienio kontrolės punkto, kur apie 23 val. 40 min. buvo sulaikytas.

2003 m. lapkričio 7 d., apie 23 val. 40 min., Marijampolės r., Salaperaugio k., vykdamas per Kalvarijos pasienio kontrolės punktą iš Lietuvos Respublikos į Lenkijos Respubliką, nepateikęs muitinės kontrolei ir taip jos išvengdamas, be leidimo per Lietuvos Respublikos sieną gabeno kojineje paslėptas psichotropines medžiagas: 0,132 g metamfetamino ir 0,175 g MDMA.

Kasatorius O. Baranauskas skunde nurodo, kad neginčija veikų kvalifikavimo. Tačiau teigia, jog O. Baranauskas nesiekė išvengti patikrinimo, klaidinti pareigūnų, pats prisipažino, kad turi psichotropinių medžiagų, jis netrukdė ikiteisminio tyrimo pareigūnams nustatyti tiesą, dėl jo veikos nekilo žalingų padarinių, jis nesiekė padaryti žalos kitiems asmenims, psichotropines medžiagas įsigijo ne svaigintis, o siekdamas sumažinti nuovargį kelionės metu. Byloje nėra duomenų, kad O. Baranauskas savo veika (kontrabanda) būtų siekęs padaryti žalą valstybės finansų sistemai, gabendamas medžiagas jis nesikėsino ir į kitų asmenų sveikatą ir gyvybę.

Teismas nuosprendį pripažino teisėtu bei pagrįstu ir nuteistojo O. Baranauskos gynėjo kasacinį skundą atmetė. Nutartyje konstatavo, kad „skundo motyvas, kad nuteistasis O. Baranauskas, gabendamas psichotropines medžiagas, nesikėsino į kitų asmenų sveikatą, nepadarė žalos valstybės interesams, yra deklaratyvus ir nepagrįstas. Neteisėtai gabenant per Lietuvos valstybės sieną narkotines ar psichotropines medžiagas keliama grėsmė visuomenės saugumui, žmonių sveikatai ar gyvybei.“³⁹

Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrabanda gabenami BK 199 str. 2 d. nurodyti daiktai, jų vertė neturi reikšmės ir nenustatinėjama. Šių daiktų neteisėtas gabenimas per valstybės sieną užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenamo kiekio.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 23 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-273/2004.

4. KONTRABANDOS ATSKYRIMAS NUO KONTRABANDOS - ADMINISTRACINIO TEISĖS PAŽEIDIMO

Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekse (toliau ATPK) numatyta administracinė atsakomybė už kontrabandos padarymą.

ATPK 210 str. įtvirtinta kontrabandos - administracinio teisės pažeidimo sudėtis. Kontrabanda yra laikoma prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų, išskyrus šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyviausias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias ir stipriai veikiančias, psichotropines ar narkotines medžiagas, jų pirmtakus (prekursorius), gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant šios kontrolės, kai neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio sumą. Antroje straipsnio dalyje nustatyta analogiška sudėtis, tik kai neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 50 MGL dydžio sumos, trečioje dalyje - kai neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė yra iki 5 MGL dydžio sumos.

Taigi už kontrabandą numatyta administracinė atsakomybė diferencijuojama atsižvelgiant į kontrabandos dalyko vertę (iki 250 MGL, iki 50 MGL ir iki 5 MGL) ir kontrabandos administracinio teisės pažeidimo dalyku nėra šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios ir stipriai veikiančios, psichotropinės ar narkotinės medžiagos, jų pirmtakai (prekursoriai).

Kontrabandos nusikaltimas skiriasi nuo kontrabandos administracinio teisės pažeidimo didesniu pavojingumu.

Nusikaltimai ir kiti teisės pažeidimai atskiriami pagal tam tikrus nusikalstamos veikos sudėties požymius. Vienas iš tokių požymių yra nusikalstamos veikos dalykas, materialioji jo vertė ar kiti dalyko ypatumai. Tokiu būdu yra atskirta baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už kontrabandą, šis atskyrimas yra konkretus ir aiškus.

Jei per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neteisėtai gabenami privalomi pateikti muitinei daiktai, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, taikytina baudžiamoji atsakomybė – BK 199 str. 1 d. Jei neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio sumos – veika atitiks ATPK 210 str. 1 d., jei neviršija 50 MGL dydžio sumos - ATPK 210 str. 2 d.; jei neviršija 5 MGL dydžio sumos – ATPK 210 str. 3 d.

Kai kontrabanda susijusi su šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų ir stipriai veikiančių, psichotropinių ar narkotinių medžiagų, jų pirmtakų (prekursorių) neteisėtu gabenimu per Lietuvos Respublikos

valstybės sieną, naudojami kiti kriterijai. Tada nusikalstamą kontrabandos pobūdį lemia ne tiek gabenamų daiktų vertė, kiek dalyko specifiška, čia netaikomas 250 MGL dydis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimo Nr. 43 3.4 punkte išaiškino, kad „jei asmuo gabeno šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias, stipriai veikiančias, narkotines, psichotropines medžiagas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius), kontrabanda visais atvejais užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenimo masto ir kiekio.“⁴⁰

Kontrabandos padarymo būdai tiek baudžiamojoje tiek administracinėje kontrabandoje yra tie patys: nepateikiant gabenamų daiktų muitinei kontrolei arba kitaip jos išvengiant. Daiktų nepateikimas muitinės kontrolei ar kitoks šios kontrolės išvengimas, gali pasireikšti tais pačiais būdais, o būtent: daiktų gabenimu per muitinės postus, tačiau jų nedeklaruojant ir kitaip nepateikiant kontrolei, muitinės kontrolės klaidinimu pateikiant suklastotą deklaraciją ar kitokį dokumentą ir panašiai, daiktų gabenimu ne per muitinės postus.

Administracinė kontrabanda atsiranda tik tada, kai privalomi pateikti muitinei daiktai, kurių vertė yra atitinkamai iki 250 MGL, iki 50 MGL ir iki 5 MGL per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenami neteisėtai.

ATPK 210 str. sudėtis taip pat yra formali, kontrabanda laikoma baigta nuo tam tikrų veiksmų atlikimo momento, pasekmės lieka už administracinio teisės pažeidimo sudėties ribų. Baigtinumo momentas priklauso nuo kontrabandos padarymo formų.

Administracinės kontrabandos dalyko vertė, kaip ir baudžiamosios kontrabandos, nustatoma pagal prekių muitinę vertę. Kvalifikuojant veiką, atsižvelgiama į MGL dydį bei daiktų vertę, nustatytą administracinio teisės pažeidimo padarymo metu.

Subjektyviesiems administracinės kontrabandos požymiams taip pat būdinga tiesioginė tyčia. Kaltininkas suvokia, kad jis neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena prekes, pinigus, meno vertybes ar kitus privalomus pateikti muitinei daiktus, kurių vertė yra atitinkamai iki 250 MGL, iki 50 MGL ir iki 5 MGL, bet to nori ir tai daro.

Administracinio teisės pažeidimo - kontrabandos subjektas taip pat yra asmuo, kuriam iki administracinio teisės pažeidimo padarymo sukako šešiolika metų ir pakaltinamas, tačiau subjektu negali būti juridinis asmuo bei ribotai pakaltinamas fizinis asmuo.

Apibendrinus baudžiamąją (BK 199 str.) ir administracinę (ATPK 210 str.) atsakomybę už kontrabandą, galima daryti išvadą, jog išimtinai baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą yra taikoma šiais atvejais:

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 248.

1. kai kontrabandos dalykas (privalomi pateikti muitinei daiktai) neteisėtai gabenamas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant, kai dalyko vertė viršija 250 MGL dydžio sumą,

2. kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neteisėtai gabenami BK 199 str. 2 d. nurodyti daiktai - šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios ir stipriai veikiančios, psichotropinės ar narkotinės medžiagos, jų pirmtakai (prekursoriai), nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengiant.

3. kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neteisėtai gabenami BK 199 str. 2 d. nurodyti daiktai - šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios ir stipriai veikiančios, psichotropinės ar narkotinės medžiagos, jų pirmtakai (prekursoriai), neturint leidimo juos gabenti.

Išimtinai administracinė atsakomybė taikoma, kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną neteisėtai gabenamo kontrabandos dalyko (privalomi pateikti muitinei daiktai) vertė atitinkamai yra iki 5 MGL dydžio sumos – ATPK 210 str. 3 d., neviršija 50 MGL vertės – ATPK 210 str. 2 d. bei neviršija 250 MGL dydžio sumos – ATK 210 str. 1 d.

Pateiksiu kelis pavyzdžius, kai veika buvo kvalifikuota pagal ATPK 210 str. „2006-07-03 apie 12.00 val., Ramoniškių KPKP po muitinio patikrinimo, prieš pakeliamąjį užtvare įvažiuojant į Lietuvos Respubliką, pakartotiniam patikrinimui buvo sulaikytas automobilis AUDI 100, kurį vairavo R. P. Automobilio bagažinėje dujų įrangos balione įrengtoje slėptuvėje buvo rasta paslėpta 467 vnt. pakelių cigarečių „LM Lights“. Taip pat automobilyje rasta 10 vnt. pakelių cigarečių „LM Lights“, kurie nebuvo paslėpti (jie gražinti R. P. kaip leidžiamas įvežti kiekis neapmokestinant maito mokesčiais). Visi cigarečių pakeliai buvo pažymėti rusiškais banderolėmis. Cigarečių „LM Lights“ vieno pakelio kaina – 2,94 Lt, viso sulaikyta cigarečių, kurių vertė 1372,98 Lt.“⁴¹ Padaryta veika kvalifikuota pagal ATPK 210 str. 2 d

„A. D., 2006 m. gegužės 19 d. apie 10 val. vykdamas iš Kaliningrado srities į Lietuvos Respubliką per Kybartų kelio postą su automobiliu Audi - 100, privažiavo prie stoginės ir nepasirinko nei „žaliojo“ nei „raudonojo“ kanalų ir netikėtai patraukė automobilį į automobilio stovėjimo aikštelę. Atlikus pirminį vizualų automobilio patikrinimą, buvo pastebėta, kad šiame automobilyje yra slepiamos cigaretės. Buvo nuspręsta automobilį patikrinti detalai garaže. Atlikus detalų patikrinimą buvo rasta automobilio durelėse, po priekine panele, ir galiniuose sparnuose neteisėtai neturint leidimo cigarečių: „LM“ 84 blokai, (840 pakelių - 16800 vienetų) ir „North Star“

⁴¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 24 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N³-62-07.

43 blokai (430 pakelių - 8600 vienetų).⁴² Buvo surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, kad A. D. pažeidė ATPK 210 str. 2 d.

„2006 m. birželio 5 d. apie 23.30 val. po muitinio patikrinimo (už pakeliamąjį užtvartą), kelyje Ramoniškiai-Sudargas, buvo sulaikytas ir pakartotinai patikrintas automobilis „Peugeot J5“, kurį vairavo Lietuvos Respublikos pilietis M. K. Minėto automobilio slėptuvėje, įrengtoje virš degalų bako, rasta paslėpta 1 650 vnt. pakelių cigarečių „LM“. Taip pat automobilio salone rasta 10 vnt. pakelių cigarečių „LM“, kurios buvo nepaslėptos. Šie 10 pakelių buvo gražinti M. K. Visas išvardintas cigaretes, išskyrus nepaslėptas, N. K. gabeno per Lietuvos Respublikos sieną jų nepateikdamas muitinės kontrolei. Cigarečių „LM“ vieno pakelio muitinė vertė 2,94 Lt. Iš viso paimta 1 650 vnt. pakelių cigarečių, kurių muitinė vertė 4 851 Lt.“⁴³ M. K. veikia kvalifikuota pagal ATPK 210 str. 2 dalį.

Apeliacinės instancijos teismas, patikrinęs visose bylose surinktus įrodymus, pažeidėjų padarytą pažeidimą laiko įrodytu ir pagal ATPK 210 str. 2 d. kvalifikuotu tinkamai.

Be kontrabandos administracinio nusižengimo, ATPK yra numatyta administracinė atsakomybė už prekių (daiktų) deklaravimo tvarkos pažeidimą – ATPK 209-2 str. ir keleivio asmeninio naudojimo ar kitų daiktų neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną žaliojo kanalo režimu – ATPK 209-6 str.

Panagrinėsiu ATPK 209-2 str. numatytos prekių (daiktų) deklaravimo tvarkos pažeidimo atribojimą nuo kontrabandos nusikaltimo, kai ji gabenama suklastojus dokumentus ar kitaip išvengiant muitinės kontrolės.

ATPK 209-2 str. numatyta administracinė atsakomybė už deklaranto veiksmus, kai jis pateikia neteisingus duomenis deklaracijoje ar kitaip suklaidina muitinę. Šio straipsnio 2 d. nuostatos taikomos, jei atliekant šiuos veiksmus neteisingai deklaruotų prekių vertė neviršija 100 MGL dydžio sumos, 4 d. – jei prekių vertė neviršija 5 MGL dydžių sumos. Be to 209-2 str. 5 d. numatyta administracinė atsakomybė už neteisingų duomenų pateikimą deklaracijoje arba kitokią muitinės suklaidinimą, jeigu tai neturėjo arba negalėjo turėti įtakos mokėtinų importo, eksporto muitų, kitų mokesčių arba garantijos ar užstato mažesnio dydžio apskaičiavimui arba apribojimui, draudimui ar specialaus režimo importui, eksportui ar tranzitui netaikymui.

Deklarantas, kaip numatyta EB muitinės kodekse, tai asmuo, pateikiantis muitinės deklaraciją savo vardu, arba asmuo, kurio vardu muitinės deklaracija pateikiama.

Kaip jau anksčiau minėjau „muitinės deklaracijos suklastojimu laikomas žinomai neteisingų duomenų arba duomenų, remiantis suklastotais dokumentais apie gabenamas prekes ar

⁴² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 11 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N³-604-07.

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 25 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N¹⁷ - 104/2007.

kitas vertybes (tai gali būti HS kodų, vertės, kiekio, turimų licencijų ar leidimų ir kt.) įrašymas į deklaraciją, taip pat tokių žinomai neteisingų duomenų patvirtinimas antspaudais ir panašiai.“⁴⁴

Todėl laikytina, jei gabenamų per Lietuvos Respublikos valstybės sieną daiktų vertė yra didesnė nei 250 MGL ir neteisingi duomenys dokumentuose buvo įrašyti sąmoningai, t.y. tyčia, asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 199 str. Jeigu daiktai buvo pateikti muitiniam tikrinimui, tačiau dėl neapdairumo buvo suklysta įrašant duomenis į prekes lydinius dokumentus, veika atitiks ATPK 209-2 str. atitinkamą dalį, priklausomai nuo neteisingai deklaruotų prekių vertės.

ATPK 209-2 str. 5 d. numatyta veika nuo kontrabandos nusikaltimo atibojama pagal tikslą: jei neteisinga informacija pateikiama muitinės pareigūnui ir gabenant daiktus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną siekiama išvengti muitinės kontrolės, veika turi būti kvalifikuojama kaip kontrabandos nusikaltimas (BK 199 str.), o jei pateikus neteisingą informaciją nesiekama išvengti kontrolės ir tai neturi pasekmių, numatytų straipsnio dispozicijoje: įtakos mokėtinų importo, eksporto muitų, kitų mokesčių, apribojimų, draudimų ir kt., asmuo turėtų būti baudžiamas už prekių deklaravimo tvarkos pažeidimą administracine tvarka.

ATPK 209-6 str. išskirta keleivio administracinė kontrabanda, t.y. keleivio asmeninio naudojimo ar kitų daiktų neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną žaliojo kanalo režimu. Paanalizuosiu šios atsakomybės atibojimą nuo baudžiamosios kontrabandos.

Pasirinkus žaliąjį kanalą, asmuo veiksmu deklaruoja, jog draudžiamų ir ribojamų prekių neveža. Keleiviai, gabenantys per valstybės sieną pasirinkę žaliąjį kanalą daiktus, kurių kiekis yra didesnis už nustatytąsias įvežimo normas, už kuriuos nustatyti importo muitai ir mokesčiai ar kuriems taikomi įvežimo draudimai bei apribojimai, traukiami atsakomybėn Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

ATPK 209-6 str. 1 d. numatyta atsakomybė už keleivio asmeninio naudojimo ar kitų daiktų gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną žaliojo kanalo režimu, viršijant norminiuose aktuose nustatytą normą. Straipsnio 2 d. - kai viršijančių nustatytą normą gabenamų daiktų vertė yra iki 5 MGL dydžio sumos. Šiuo atveju administracinė ir baudžiamoji atsakomybė bus atibojamos taip pat pagal dalyko materialiąją vertę. Jeigu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną žaliuoju kanalu fizinis asmuo gabena privalomas pateikti muitinei prekės ar daiktus, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, bus baudžiamoji atsakomybė, o jei mažesnė nei nurodyta suma, tačiau viršijanti norminiuose aktuose nustatytos normos – ATPK 209-6 str. 1 d., o jei viršijančių nustatytą normą gabenamų daiktų vertė yra iki 5 MGL dydžio sumos – ATPK 209-6 str. 2 d. Taip pat pagal kontrabandos dalyko gabenimo būdą – gabenant dalyką tik žaliojo kanalo

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“ // Teismų praktika Nr. 20. Vilnius, 2003. P. 247.

režimu. Be to, šis straipsnis numato specialųjį administracinio teisės pažeidimo subjektą, kuris be pagrindinių požymių (amžiaus ir pakaltinamumo), turi ir papildomą. Tai keleivis, gabenantis asmeninio naudojimo daiktus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną žaliojo kanalo režimu.

Kvalifikuojant kontrabandos nusikaltimą ir ją atskiriant nuo administracinio teisės pažeidimo, svarbu atkreipti dėmesį į ATPK 9 str. 2 d. Čia nurodyta, kad administracinė atsakomybė už šiame kodekse numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Taigi sulaikius kontrabanda gabenamą dalyką, sprendžiant teisinės atsakomybės rūšies nustatymo klausimus, pirmiausia turi būti svarstomi nusikaltimo sudėties ir baudžiamosios atsakomybės klausimai ir tik paskui, padarius išvadą, kad veikos pavojingumas nėra tokio lygio, kad veika tampa nusikaltimu, svarstomi administracinės atsakomybės klausimai.

5. KONTRABANDOS BAUDŽIAMUMO YPATUMAI KITŲ VALSTYBIŲ ĮSTATYMUOSE

Kontrabandos nusikaltimai ir pažeidimai tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose paprastai apibrėžiami kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sieną.

Lietuvos Respublikos BK 199 str. kontrabanda apibrėžiama kaip privalomų pateikti muitinei daiktų, kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, neteisėtas gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant.

Latvijos Respublikos BK 190 str. numatyta baudžiamoji atsakomybė už kontrabandos nusikaltimą „asmeniui, kuris gabeno prekes ar kitus vertingus daiktus per Latvijos Respublikos sieną, išvengdamas muitinės kontrolės, arba nuslėpdamas prekes ar kitus vertingus daiktus nuo muitinės kontrolės, panaudojant suklastotą (melagingą) muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, ar bet koku kitu neteisėtu būdu (kontrabanda), ir jeigu tai padarė dideliu mastu.“⁴⁵ Už veiką nustatyta bausmė laisvės atėmimas iki 5 metų arba bauda iki 200 minimalių mėnesinių algų (MMA), su arba be turto konfiskavimu.

Straipsnio antroje dalyje nustatytas kontrabandą kvalifikuojantis požymis – grupė iš anksto susitariusių asmenų, trečioje dalyje - organizuotos grupės padaryta kontrabanda bei stipriai veikiančių, nuodingų ar radioaktyvių medžiagų, prekių ar kitų vertingų daiktų, turinčių strateginę reikšmę (strateginės prekės), sprogstamųjų medžiagų, šaunamųjų ginklų, šaudmenų, dujinių pistoletų (revolverių) ar šaudmenų jiems, ar dujinių balionų pripildytų kenksmingomis medžiagomis, ar specialių prietaisų, turinčių toksiškų ar stipriai veikiančių medžiagų kontrabanda.

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų bei pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabandai Latvijos Respublikoje skirtas atskiras BK straipsnis – 190-1. Straipsnio pirmoje dalyje nustatyta, kad „asmeniui, kuris gabeno narkotines ar psichotropines medžiagas, ar pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius) per Latvijos Respublikos sieną, išvengdamas muitinės kontrolės, arba nuslėpdamas jas (juos) nuo muitinės kontrolės, panaudojant suklastotą (melagingą) muitinės deklaraciją ar kitus dokumentus, ar bet koku kitu neteisėtu būdu (kontrabanda), taikoma bausmė yra laisvės atėmimas iki 7 metų su arba be turto konfiskavimu.“⁴⁶ Straipsnio antroje dalyje nustatyta šią veiką kvalifikuojantys požymiai – pakartotinumai, grupė iš anksto susitariusių asmenų arba veika padaryta dideliu mastu. Trečioje dalyje baudžiamoji atsakomybė už veiką, padarytą organizuotoje grupėje.

Albanijos Respublikos BK nusikaltimams muitinės tvarkai skirtas 5 skyrius, jį sudaro 9 straipsniai. BK 174 str. įtvirtinta kontrabandos sąvoka „prekių importavimas, eksportavimas ar

⁴⁵ The Criminal Law. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0032.doc>.

⁴⁶ Ten pat.

tranzitas, gabenant jas ne per muitinės kontrolės postus, jų dalinis ar visiškas paslėpimas, klaidingas (netikslus) deklarasimas muitinei, melagingas deklarasimas tokių prekių, nurodant ne tą prekių rūšį, porūšį, kiekį, kainą, prekių paskyrimo vietą ar kitomis formomis siekiant išvengti maito mokesčių.⁴⁷ Baudžiama bauda arba laisvės atėmimu iki 5 metų.

Atskirai išskirta neleistinių (draudžiamų) daiktų, prekių, kurioms taikomas akcizo mokestis, prekių, kurioms reikalingas leidimas (licencija), kultūros vertybių kontrabanda, visoms šioms veikoms skirti atskiri straipsniai. 171 str. numatyta „neleistinių (draudžiamų) prekių neteisėtas importavimas, eksportavimas ar tranzitas (pervežimas) į Albanijos Respubliką ar iš jos, padarytas bet kokiomis priemonėmis ar būdais.“⁴⁸ 172 str. nustatyta „prekių, kurioms taikomas akcizo mokestis, importavimas, eksportavimas ar tranzitas, gabenant jas ne per muitinės kontrolės postus, jų dalinis ar visiškas paslėpimas, klaidingas (netikslus) deklarasimas muitinei, melagingas deklarasimas tokių prekių, nurodant ne tą prekių rūšį, porūšį, kiekį, kainą, prekių paskyrimo vietą ar kitomis formomis siekiant išvengti maito mokesčių.“⁴⁹ 173 str. nustatyta „prekių, kurioms reikalingas leidimas (licencija) iš kompetetingų tarnybų, importavimas, eksportavimas ar tranzitas, gabenant jas ne per muitinės kontrolės postus, jų dalinis ar visiškas paslėpimas, klaidingas (netikslus) deklarasimas muitinei, melagingas deklarasimas tokių prekių, nurodant ne tą prekių rūšį, porūšį, kiekį, kainą, prekių paskyrimo vietą ar kitomis formomis siekiant išvengti maito mokesčių.“⁵⁰ 176 str. nustatyta, „Nacionalinės kultūros vertybių (prekių) importavimas, eksportavimas ar tranzitas, padarytas pažeidžiant teisės aktus reguliuojančius minėtų vertybių įvežimą bei išvežimą.“⁵¹ Be to, 175 str. nustatyta baudžiamoji atsakomybė ir kontrabandą, padarytą muitinės pareigūnų, už ją baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 iki 10 metų.

Panašiai kontrabandos nusikaltimas nustatytas ir Rusijos Federacijos BK 188 str. 1 d. Čia kontrabanda – „tai prekių ar kitų dalykų, išskyrus išvardintus straipsnio antroje dalyje, gabenimas stambiu mastu per Rusijos Federacijos maitų sieną išvengiant arba nuslepiant jas nuo muitinės kontrolės, arba apgaulingai panaudojant dokumentus ar muitinės identifikavimo priemones, arba nedeklaruojant ar neteisėtai deklaruojant prekes“⁵². Bausmė bauda arba laisvės atėmimas iki 5 metų.

Antroje dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už narkotinių medžiagų, psichotropinių, stipriai veikiančių, nuodingųjų, radioaktyviųjų medžiagų, šaunamųjų ginklų, šovinių

⁴⁷ Criminal Code of the Republic of Albania. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: http://pbosnia.kentlaw.edu/resources/legal/albania/crim_code.htm

⁴⁸ Ten.pat.

⁴⁹ Ten.pat.

⁵⁰ Ten.pat.

⁵¹ Ten.pat.

⁵² Уголовный Кодекс Российской Федерации. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000-027.htm>

bei kt., kultūros vertybių, kuriems nustatytos specialios gabenimo per Rusijos Federacijos sieną taisyklės, kontrabandą.

Trečioje bei ketvirtoje dalyse išskirta kontrabanda, padaryta valstybės tarnautojo, pasinaudojant tarnybine padėtimi, panaudojant jėgą prieš valstybės tarnautoją, vykdančią muitinės kontrolę bei kontrabanda padaryta organizuotos grupės.

Analogiškai kontrabandos nusikaltimas nustatytas ir Baltarusijos Respublikos BK 228 str. Bausmė už kontrabandą bauda arba laisvės apribojimas iki 5 metų arba laisvės atėmimas iki 5 metų. Šiame straipsnyje yra išaiškinta ir „didelio kiekio“ sąvoka.

Tačiau yra eilė valstybių, kuriuose galiojantys baudžiamieji įstatymai tiesiogiai nenumato kontrabandos veikos ir atsakomybės už ją, tai Olandija, Ispanija, Italija ir kt. Veikos baudžiamumas ir atsakomybės priemonės numatytos kituose specialiuose teisės aktuose arba pati veika įvardijama kaip savarankiškas pažeidimas, o pažeidėjui taikomos atitinkamos normos, kuriose numatyta atsakomybė už mokesčių, muitų, kitų finansinių fondų įmokų mokėjimo tvarkos pažeidimą.

Vokietijoje atsakomybės už kontrabandą klausimus reglamentuoja 1977 m. Muitų įstatymas. Įstatymo 372 str. nustatyta, „kad už kontrabandą baudžiami asmenys, bandantys įvežti, išvežti ar pervežti daiktus, nepateikę jų muitinės pareigūnų apžiūrai ir patikrinimui. 374 str. numatoma atsakomybė už slėpimą, supirkimą, pardavimą arba kitokį perdavimą neteisėtai įvežtų prekių, už kurias nebuvo sumokėti importo mokesčiai, jei asmuo žinojo, kad prekės pergabentos kontrabandos būdu, ir siekė praturtėti.“⁵³

Olandijoje neteisėtas narkotikų gabenimas per valstybės sieną reglamentuotas Opijaus įstatyme, čia apibrėžtos importo bei eksporto sąvokos. Šiame įstatyme numatyta ir baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Ji diferencijuota pagal narkotinių medžiagų sąrašus ir pagal dalyko kiekį. „Už pirmajame sąrašė esančių narkotikų importą ir eksportą esant tyčinei kaltės formai numatyta sankcija – laisvės atėmimas iki dvylikos metų ir penktosios kategorijos bauda. Už analogišką veiką su antrajame sąrašė esančiomis narkotinėmis medžiagomis – laisvės atėmimas iki penkerių metų arba penktos kategorijos bauda. Tačiau kai importuojamas arba eksportuojamas nedidelis kiekis narkotikų, už I sąrašė esančias medžiagas – sankcija iki vienerių metų laisvės atėmimo arba trečiosios kategorijos bauda, o už nedidelį kiekį antrajame sąrašė esančių narkotikų asmuo arba turi teisę būti visai atleistas nuo bausmės, arba maksimali jam taikoma sankcija – laisvės atėmimas iki vieno mėnesio arba antrosios kategorijos bauda.“⁵⁴

⁵³ Malinauskaitė J., Šulija G., Šulija V. Kontrabanda. Kontrolė ir prevencija Lietuvoje, Vilnius, 2002. P. 78.

⁵⁴ Pečkaitis S.J., Gruodytė E. Naujono Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso normų, reglamentuojančių atsakomybę už nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, analizė ir tobulinimo kryptys// Jurisprudencija. 2003, t. 38(30). P. 9.

Švedijos Karalystėje atsakomybę už kontrabandą nustato Švedijos kontrabandos įstatymas. Šiame įstatyme atskirai nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą narkotikų importą arba eksportą, ir sankcijos yra griežtesnės, palyginti su bausmėmis, numatytomis už visų kitų daiktų kontrabandą.

Kanados BK už neteisėtą prekių gabenimą per valstybės sieną nustatyta baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tada, jei gabenami tam tikri daiktai, pav. uždrausti ginklai.

IŠVADOS

1. Kontrabanda gabenamos prekės neigiamai veikia ūkininkavimo tvarką, daro žalą valstybės finansų sistemai, pažeidžia valstybinius ekonominius interesus, kelia pavojų visuomenės saugumui, žmonių sveikatai bei gyvybei.

2. Kontrabandos dalyku gali būti prekės, pinigai, mokslo, meno, istorinės, kultūrinės vertybės ir kiti materialūs objektai, pagal galiojančius teisės aktus privalomi pateikti muitiniam tikrinimui. Kaip specialų kontrabandos dalyką, įstatymas išskiria šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias, stipriai veikiančias, narkotines, psichotropines medžiagas, narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius).

3. Kontrabanda priklausomai nuo kontrabandos dalyko specifikos skirstoma į paprastąją – BK 199 str. 1 d. ir kvalifikuotąją – BK 199 str. 2 d. Kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 199 str. 1 d. yra tada, kai gabenamų daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. BK 199 str. 2 d. nurodytų daiktų – šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ir kt. kontrabanda visais atvejais užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenamo masto ir kiekio.

4. Kontrabandos objektyviajai pusei būdingi tik aktyvūs veiksmai, tai yra neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant.

5. Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą atsiranda tik tada, kai kontrabandos dalykas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamas neteisėtai. Gabenamų per valstybės sieną daiktų nepateikimas muitinei kontrolei ar kitoks šios kontrolės išvengimas, gali pasireikšti: daiktų gabenimu per muitinės postus, tačiau jų nedeklaruojant ir kitaip nepateikiant muitinei; muitinės kontrolės klaidinimu pateikiant suklastotą deklaraciją ar kitokį dokumentą; daiktų gabenimu ne per muitinės postus.

6. Kontrabandos dalyko vertė nustatoma pagal prekių muitinę vertę – importuojamų prekių muitine verte laikoma sandorio vertė, t.y. kaina faktiškai sumokėta arba mokėtina už prekes. Nuo jos apskaičiuojamas ekvivalentas MGL. Kvalifikuojant veiką, atsižvelgiama į MGL dydį ir daiktų vertę, nustatytą nusikaltimo padarymo metu.

7. Kontrabandos nusikaltimas laikomas baigtu nuo privalomų pateikti muitinei daiktų nepateikimo muitinės kontrolei ar jos išvengimo momento.

8. Kontrabandos subjektas yra fizinis asmuo, kuriam prieš padarant nusikaltimą yra suėję šešiolika metų, pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas bei juridinis asmuo.

9. Kontrabandos nusikaltimas padaromas tik tiesiogine tyčia. Motyvai ir tikslai nėra būtini šio nusikaltimo subjektyviosios pusės požymiai ir neturi reikšmės veikos kvalifikavimui. Kontrabandai būdinga išankstinė tyčia.

10. Kontrabandą kvalifikuojantys požymiai – neteisėtas šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant ar neturint leidimo juos gabenti.

11. ATPK 210 str. nustatyta kontrabandos – administracinio teisės pažeidimo sudėtis. Tai prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų, išskyrus šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyvias medžiagas ar kitas strategines prekes, nuodingąsias ir stipriai veikiančias, psichotropines ar narkotines medžiagas, jų pirmtakus (prekursorius), gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant šios kontrolės, kai neteisėtai gabenamų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė neviršija 250 MGL dydžio sumos. Administracinė atsakomybė už kontrabandą diferencijuojama atsižvelgiant į dalyko vertę: iki 250 MGL dydžio sumos – ATPK 210 str. 1 d., iki 50 MGL dydžio sumos – ATPK 210 str. 2 d. ir iki 5 MGL dydžio sumos – ATPK 210 str. 3 d.

12. Baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už kontrabandą atskirta pagal nusikalstamos veikos dalyko materialiąją vertę ir jo ypatumus. Už kontrabandą traukiama baudžiamojon atsakomybėn tik jei neteisėtai gabenamų per Lietuvos Respublikos valstybės sieną daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, mažesnės vertės daiktų neteisėtas gabenimas užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 210 str. Kontrabandos administracinio teisės pažeidimo dalyku nėra šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogstamosios, radioaktyviosios medžiagos ar kitos strateginės prekės, nuodingosios ir stipriai veikiančios, psichotropinės ar narkotinės medžiagos, jų pirmtakai (prekursoriai).

13. Kontrabandos - administracinio teisės pažeidimo subjektas yra asmuo, kuriam iki administracinio teisės pažeidimo padarymo sukako šešiolika metų ir pakaltinamas.

14. Kontrabandos nusikaltimai ir pažeidimai tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose apibrėžiami kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sieną. Tačiau yra eilė valstybių, kuriose galiojantys baudžiamieji įstatymai tiesiogiai nenumato kontrabandos veikos ir atsakomybės už ją. Veikos baudžiamumas ir atsakomybės priemonės nustatytos kituose specialiuose teisės aktuose ir pažeidėjui taikomos atitinkamos normos, kuriose nustatyta atsakomybė.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tema: kontrabandos sudėties analizė.

Baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą apibrėžia BK 199 straipsnis. Kontrabanda - tai neteisėtas prekių, vertybių ir kitų privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 199 str. 1 d. yra tada, kai neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamų daiktų vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, mažesnės vertės daiktų neteisėtas gabenimas užtraukia administracinę atsakomybę pagal ATPK 210 str.

Kontrabanda priklausomai nuo kontrabandos dalyko specifikos skirstoma į paprastąją – BK 199 str. 1 d. ir kvalifikuotąją – BK 199 str. 2 d. Kontrabandą kvalifikuojantys požymiai - neteisėtas šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų, narkotinių ar psichotropinių medžiagų (pirmtakų) gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant ar neturint leidimo juos gabenti. Kai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną kontrabanda gabenami BK 199 str. 2 d. nurodyti daiktai, jų vertė neturi reikšmės ir nenustatinėjama. Šių daiktų neteisėtas gabenimas per valstybės sieną užtraukia baudžiamąją atsakomybę nepriklausomai nuo jų gabenamo kiekio.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatyta ir administracinė atsakomybė už kontrabandos padarymą. ATPK 210 str. įtvirtinta kontrabandos – administracinio teisės pažeidimo sudėtis. Baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už kontrabandą atskirta pagal nusikalstamos veikos dalyko materialiąją vertę bei jo ypatumus.

Tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, kontrabandos nusikaltimai ir pažeidimai apibrėžiami kaip neteisėtas prekių ar kitų daiktų gabenimas per valstybės sieną. Tačiau eilėje valstybių baudžiamieji įstatymai tiesiogiai nenumato kontrabandos veikos ir atsakomybės už ją, veikos baudžiamumas ir atsakomybės priemonės nustatytos specialiuose teisės aktuose ir pažeidėjui taikomos atitinkamos normos, kuriose nustatyta atsakomybė.

Darbe apibūdinta įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, raida. Išanalizuoti kontrabandos sudėties elementai: objektas ir dalykas, objektyvieji požymiai, subjektas bei subjektyvieji požymiai, kurie yra būtini, kad veika būtų pripažinta nusikalstama, o kaltas asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat apibūdinti kontrabandą kvalifikuojantys požymiai. Apibūdinta kontrabandos – administracinio teisės pažeidimo sudėtis, aptarti kontrabandos atskyrimo nuo kontrabandos – administracinio nusižengimo kriterijai. Trumpai aptarti kontrabandos baudžiamumo ypatumai kitų valstybių įstatymuose.

SUMMARY

Analysis of contraband structure is a subject of this master performance.

The criminal responsibility for contraband is described in article no.199 of Criminal Code. Contraband is illegal shipping, through border of republic of Lithuania, of goods, worth and other indispensable stuff, which must be presented to customs. The crime of contraband, which is covered in the first part of article no.199 of Criminal Code, pass when value, of illegal stuff shipping, through border of republic of Lithuania, exceed the sum of 250 minimal living standards, the less value of illegal stuff shipping carries administrative amenability according to article no.200 of ATPK.

Contraband, depending on particularity of contraband subject - matter, is divided into ordinary (Criminal code, 1st part of article no.199) and into qualified (Criminal code, 2nd part of article no.199). Notes, which indicate contraband, are illegal shipping, through border of republic of Lithuania, of guns, ammunitions, explosives high explosive, radioactive substances, narcotic or psychotropic substances (precursor), which were not presented to customs control or it was otherwise avoided, or there are no permission to ship them. The value, of the things, which are indicated in the 2nd part of article no.199 of Criminal code, is undetermined and has no influence. The illegal shipment of this stuff carries penal amenability, independently of shipped quantity.

In the law acts of republic of Lithuania is determined and administrative amenability for commitment of the contraband. In the article no.210 of ATPK is consolidated structure of contraband qua contravention of the administrative law. Criminal and administrative amenability for the contraband are separated according to singularity and material value of the penalty activity.

And in the law of penalty of republic of Lithuania and of other foreign countries, the crimes of contraband and contraventions are described as illegal shipment of goods or other stuff through state's border. However, the act of contraband and amenability for it are not provided in the criminal law of most countries directly. Punishability of acts and means of amenability are ordained in the special acts of law, and adequate norms, in which there is determined amenability, are being applied to offender.

In the performance there are described laws processes, which regulate penal amenability for the contraband. There are analyzed structures of contraband elements, object and article, objective features, subject and subjective features, which are necessary, that the act could be established qua criminal and guilty person could be prosecuted. Also there are described qualified features of the contraband. There is described structure of contraband qua violation of administrative law, discussed separation criteria of contraband from contraband qua administrative

offences. There are also shortly discussed peculiarities of contraband punishability in the laws of other countries.

PANAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai

1. Europos Bendrijos muitinės kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
2. Europos Tarybos 1992 m. spalio 12 d. reglamentas (EEB) Nr. 2913/92 nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
3. 1970 m. UNESCO Nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo priemonių konvencija // Valstybės žinios. 1998, Nr. 102-2807.

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
4. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 1978.
6. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 73-2517.
7. Lietuvos Respublikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 42-1192.
8. Lietuvos Respublikos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 14-352.
9. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-467.
10. Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 61-1533.
11. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 8-161.
12. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 55-1764.
13. Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2330.
14. Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 11-239.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 573 „Dėl strateginių prekių ir technologijų importo, tranzito ir eksporto kontrolės // Valstybės žinios. 1997, Nr. 55-1272.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ginklų ir šaudmenų gabenimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 52-2341.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 573 „Dėl strateginių prekių ir technologijų importo, tranzito ir eksporto kontrolės // Valstybės žinios. 1997, Nr. 55-1272.
18. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl dviejų kanalų (žaliojo ir raudonojo) sistemos taikymo asmeninėms kelių transporto priemonėmis vykstančių keleivių gabenamų prekių muitiniam tikrinimui taisyklės“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 58-2085.
19. The Criminal Law. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.ttc.lv/New/lv/tulkojumi/E0032.doc>.
20. Criminal Code of the Republic of Albania. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: http://pbosnia.kentlaw.edu/resources/legal/albania/crim_code.htm.
21. Уголовный Кодекс Российской Федерации. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10008000-027.htm>.
22. Уголовный Кодекс Республики Беларусь. [Žiūrėta 2007 m. kovo 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.pravo.by/webnpa/text.asp?RN=HK9900275>.

Specialioji literatūra

1. Abramavičius A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį kodeksą // Teisė. 2003, Nr. 48.
2. Autorių kolektyvas Armanavičius A., Bieliūnas E., Drakšienė A. ir kiti. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000.
3. Ivoška G. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų // Teisė. 2003, Nr. 48.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
5. Machovenko J. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai. Vilnius: Justitia, 2000.
6. Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997.
7. Maksimaitis M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 metais. Vilnius: Justitia, 2001.

8. Malinauskaitė J., Šulija G., Šulija V. Kontrabanda. Kontrolė ir prevencija Lietuvoje. Vilnius, 2002.
9. Malinauskaitė J. Teisinės kovos su kontrabanda politikos raida ir perspektyvos // Jurisprudencija. 2005, t. 67(59).
10. Misiūnas J. Baudžiamojo įstatymo komentaras. Kontrabanda // Verslo ir komercinė teisė Nr. 4-5. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1999.
11. Pečkaitis S.J., Gruodytė E. Naujojo Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso normų, reglamentuojančių atsakomybę už nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis medžiagomis analizė ir tobulinimo kryptys // Jurisprudencija. 2003, t. 38 (30).
12. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius. 2006.
13. Povilauskienė D. Teisė ir muitinės veikla. Vilnius: M. Romerio universitetas, 2006.
14. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas, 1999.
15. Valikonytė I., Lazutka S., Gudavičius E. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.). Vilnius, 2001.
16. Сучков Ю. И. Контрабанда и ответственность. Калининград, 1976.
17. Угаров Б. М. У таможенного боръера. Москва, 1975.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas 2003 m. gruodžio 29 d. Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose“// Teismų praktika Nr.20. Vilnius, 2003.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 04 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-543/2005.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-569/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 29 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-582/2005.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-503/2005.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 4 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-686/2003.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-530/2005.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 14 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-108/2006.

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 10 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-32/2006.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 3 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-6/2006.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 23 d. nutartis. Baudžiamoji byla Nr. 2K-273/2004.
12. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo 2004 m. spalio 07 d. konsultacija // Teismų praktika Nr. 22. Vilnius, 2004.
13. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 24 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N³-62-07.
14. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 11 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N³-604-07.
15. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 25 d. nutartis. Administracinė byla Nr. N¹⁷ - 104/2007.